

สนทนาธรรม:

ชีวิต จริยธรรม กับการวิจัยทางการแพทย์

สนทนาธรรม:
ชีวิต จริยธรรม
กับ
การวิจัยทางการแพทย์

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

BIOTEC

โครงการชีวจริยธรรมกับการวิจัยวิทยาศาสตร์การแพทย์สมัยใหม่

มูลนิธิสภามหาวิทยาลัยแห่งชาติ

ศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ

สนทนาธรรม: ซีวิต จริยธรรม กับการวิจัยทางการแพทย์

จัดพิมพ์:

โครงการชีวจริยธรรมกับการวิจัยวิทยาศาสตร์การแพทย์สมัยใหม่
มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ - ศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ

๑๑๖๘ ซ.พหลโยธิน ๒๒ ถ.พหลโยธิน แขวงลาดยาว

เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทรศัพท์ ๐-๒๕๑๑-๕๘๕๕ โทรสาร ๐-๒๙๓๙-๒๑๒๒

e-mail: thainhf@thainhf.org

<http://www.thainhf.org>

© สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

พิมพ์ครั้งแรก มกราคม ๒๕๔๘

๑ ๓ ๕ ๗ ๙ ๑๐ ๘ ๖ ๔ ๒

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

ซีวิต จริยธรรม กับการวิจัยทางการแพทย์.- กรุงเทพฯ:

มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ, ๒๕๔๘.

๕๖ หน้า.

๑. ซีวิต- -แห่งศาสนา- -พุทธศาสนา. ๒. การแพทย์- -แง่ศีลธรรมจรรยา.

I. ชื่อเรื่อง.

๒๙๔.๓๕๖๙๑

ISBN 974-92731-8-4

ออกแบบ: Desire CRM

พิมพ์: บริษัท ดีไซร์ จำกัด

สนทนาธรรม: ชีวิต จริยธรรม กับการวิจัยทางการแพทย์

สนทนาธรรม:
ชีวิต จริยธรรม
กับการวิจัยทางการแพทย์
วันจันทร์ที่ ๗ มิถุนายน ๒๕๔๗

เกริ่นนำความเป็นมา:

ชีวจริยธรรมต่างจากคำว่าจริยธรรมทางการแพทย์ ซึ่งเป็นแนวคิดที่ค่อนข้างจะรู้จักกันดีเกี่ยวกับเรื่องว่าสมควรจะทำตัวอย่างไร

จริยธรรม หรือ Morality จริงๆ ก็คงไม่ใช่เรื่องใหม่ แต่ในช่วงประมาณ ผมเข้าใจว่าสัก ๑๐ ปีมานี้ เป็นเรื่องเป็นราวใหญ่โตขึ้นมา เพราะว่า ทางวิทยาศาสตร์ไปมีการค้นพบเรื่องรหัสพันธุกรรมของมนุษย์ ก็ทำให้นักวิทยาศาสตร์เองเกิดความสนใจและกังวลไปพร้อมกัน ว่าความรู้ใหม่ในเรื่องพันธุกรรมของมนุษย์จะทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร อเมริกาและอังกฤษ จึงตกลงร่วมมือกันที่จะถอดรหัสพันธุกรรมมนุษย์ และตกลงเพิ่มเติมอีกว่าจะนำเอาบางประมาณอีกจำนวนหนึ่งมาส่งเสริมให้เกิดความรู้ใหม่ เกี่ยวกับเรื่องชีวจริยธรรมควบคู่ไปกับความรู้ด้านพันธุกรรม

คำว่า “ชีวจริยธรรม” ถูกกำหนดอย่างไร เนื่องจากมีวิธีคิดที่หลากหลาย แต่ส่วนใหญ่ก็คืออยากจะทำให้นักวิทยาศาสตร์ และสังคม ได้เข้าใจถึงความเกี่ยวพันระหว่างความก้าวหน้าของความรู้ทางด้านนี้

สนทนาธรรม: ชีวิต จริยธรรม กับการวิจัยทางการแพทย์

กับทางด้านสังคม ด้านหนึ่งก็เพื่อเป็นการหาแนวให้นักวิทยาศาสตร์สามารถทำวิจัยเรื่องพันธุกรรมแล้วไม่ไปทำให้สังคมเดือดร้อนจนเกินไปนัก ส่วนอีกด้านหนึ่งก็คือทำให้ชาวบ้านเข้าใจเรื่องนี้ว่า ถ้าเกิดมีความรู้ใหม่จะนำไปสู่ประโยชน์อย่างไรบ้าง

การพัฒนาความรู้ใหม่ๆ กับการสร้างความเข้าใจแก่สังคม เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกัน และขณะนี้มีความเคลื่อนไหวเพื่อทำงานเช่นนี้อยู่เป็นจำนวนมากไม่น้อย ในระดับนานาชาติก็กำลังพยายามจะหาทางอยู่ว่าศาสนา มองเรื่องพวกนี้อย่างไร เนื่องจากเรื่องพันธุกรรมเป็นความรู้ที่เกี่ยวกับเรื่องชีวิต

หากจะมองให้เจาะจงเกี่ยวข้องกับประเด็นศาสนา ความรู้ทางพันธุกรรมจะนำไปสู่ความสามารถในการเลือกของมนุษย์ เช่น เลือกว่าลูกที่เกิดมาหน้าตาจะเป็นอย่างไรหรือจะมีลักษณะอย่างไรก็ได้ แต่ตัวอย่างนี้เป็นเพียงตัวอย่างเดียวที่นำมาสู่คำถามว่า เราควรทำหรือไม่ควรทำในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเลือกอย่างไร เพราะว่าด้านหนึ่งมนุษย์เองก็อยากได้มนุษย์ที่สมบูรณ์ อีกด้านหนึ่งจากการเลือกก็จะมีลักษณะในการคล้ายๆ มาชีวิตที่ไม่สมบูรณ์ไปในตัว เพราะการเลือกจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีการผสมระหว่างเชื้อตัวผู้กับไข่ของตัวเมียแล้ว

อีกตัวอย่างหนึ่ง เป็นความพยายามที่จะถามความเห็นทางศาสนา เป็นการวิจัยทางด้านเซลล์ต้นตอ โดยเซลล์ต้นตอเป็นส่วนหนึ่งของเซลล์ของตัวอ่อนของมนุษย์ ซึ่งเชื่อกันว่าตั้งแต่เซลล์ผสมใหม่ๆ จะสามารถนำมาใช้ประโยชน์ทางการแพทย์ได้ ประเด็นทางศาสนาคือ หากนำเซลล์ต้นตอนั้นมาใช้ประโยชน์ ตัวอ่อนนั้นก็ต้องตาย ซึ่งเป็นประเด็นที่มีการถกเถียงกันอย่างกว้างขวาง

ประเด็นที่ถกเถียงกันคือ การทำอย่างนี้เป็น การฆ่าชีวิตหรือไม่ บางคนก็บอกว่าเป็นการฆ่า แต่ก็มีคนเถียงว่าไม่แน่หรอก ชีวิตไม่ได้

สนทนาธรรม: ชีวิต จริยธรรม กับการวิจัยทางการแพทย์

เริ่มต้นเมื่อผสมพันธุ์ แต่จะมีช่วงเวลาอีกช่วงหนึ่งหลังจากผสมแล้วก่อนชีวิตเกิด เป็นต้น

ทั้ง ๒ ตัวอย่างข้างต้น มีการพูดคุยกันมาก และตั้งคำถามว่า ทางศาสนามองเรื่องอย่างนี้อย่างไร นอกจากนี้ยังมีเรื่องอื่นๆ อีกหลายเรื่องที่กระทบสังคมโดยรวม เช่น เมื่อมีความรู้แล้ว พอรู้ว่าคนๆ นี้มีพันธุกรรมอย่างนี้นายจ้างก็จะไม่จ้างงาน บริษัทประกันจะขึ้นเบี้ยประกัน เป็นต้น

ดังนั้น ทางทีมทำงาน จึงเห็นว่าน่าจะตรวจสอบความรู้ที่เกี่ยวข้องกับศาสนาต่างๆ รวมทั้ง อิสลาม และคริสต์ ในประเด็นเหล่านี้ และก็อาจจะพบว่าขณะนี้มีความเคลื่อนไหวที่จะแสวงหาความรู้ในเรื่องเหล่านี้ อยู่ค่อนข้างจะมาก

ทางพุทธเอง โครงการได้พยายามที่จะเชิญและชักชวนคนที่คิดว่าศึกษาเรื่องศาสนาพุทธให้มาพูดคุยกันว่าทางพุทธศาสนามองเรื่องเหล่านี้ไว้อย่างไร แต่ที่ผ่านมามีแนวโน้มว่าจะไม่ค่อยมีการอ้างอิงหลักฐาน (reference) ที่ชัดเจนเท่าไรนัก ส่วนใหญ่มักจะพูดกันตามความเห็นหรือการตีความส่วนตัว

ผมจึงปรึกษากับอาจารย์สุมาลี เชิญท่านในฐานะเป็นแพทย์และรู้เรื่องพวกนี้ และรู้เรื่องศาสนาด้วย ให้มาลองช่วยศึกษาเรื่องนี้ อาจารย์จึงได้เสนอให้มารบกวนเรียนรู้จากท่านเพื่อให้ได้ความรู้ที่ลึกซึ้งขึ้น

สนทนาศรรม:

ผู้ร่วมสนทนา:

คำถามคงจะลึกลงไปว่า ชีวิตของมนุษย์เริ่มต้นเมื่อไหร่ และการทำลายตัวอ่อนถือว่าเป็นการทำลายชีวิตหรือไม่ และบาปไหม และเกี่ยวกับยังมีผลกระทบจากการโคลนนิ่งต่างๆ ต่อสังคมโดยรวมด้วย

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต):

เรื่องนี้ก็มีข้อพิจารณาหลายอย่าง หลายแง่ หลายชั้น อยากจะพูดวงกว้างก่อน ก่อนที่จะพูดเจาะเฉพาะจุด เช่นว่า ชีวิตเริ่มต้นเมื่อไร มีเรื่องที่ชอบทำความเข้าใจกันก่อนบางอย่าง ดังนี้

๑. ความหมายของ “จริยธรรม”

ต้องเริ่มกันตั้งแต่ที่นี่ เพราะว่า เท่าที่ได้ยินพูดกันทุกๆ ไป คิดว่าความหมายของจริยธรรมที่มองกัน โดยมากเป็นความหมายแบบตะวันตก แม้แต่คำว่า “จริยธรรม” นั้น ก็เป็นคำไทยที่บัญญัติขึ้นใหม่เมื่อ ๓๐-๔๐ ปีมานี้เอง เพื่อใช้สำหรับคำฝรั่งว่า “ethic” (และบัญญัติ “จริย-

สนทนาศรรม: ชีวิต จริยธรรม กับการวิจัยทางการแพทย์

ศาสตร์” สำหรับ “ethics”) ถึงจะใช้คำว่า “morality” ก็มีรากฐานทางความคิดทำนองเดียวกัน

ถ้ามองแบบพุทธศาสนา ในเชิงเปรียบเทียบกัน จะเห็นความแตกต่างที่สำคัญว่า

๑. “จริยธรรม” แบบตะวันตก หรือที่เข้าใจกันโดยมาก มองคล้ายเป็นอะไรที่สำเร็จรูป เป็นคำสั่ง เป็นคำบัญชาลงมาว่าอย่างนั้นอย่างนี้ หรือแม้แต่เป็นเพียงบัญญัติทางสังคม

แต่ในทางพุทธศาสนา “จริยธรรม” โยงถึงธรรมชาติ คือเป็นเรื่องการกระทำของมนุษย์ ที่มีผลสืบเนื่องจากความจริงตามธรรมชาติ

๒. “จริยธรรม” แบบตะวันตก หรือที่เข้าใจกันโดยมาก เน้นพฤติกรรมที่แสดงออกมาภายนอก หรือที่มีผลทางสังคม โดยมองอย่างที่เรียกกันว่าเป็นแบบแยกส่วน

แต่ในทางพุทธศาสนา “จริยธรรม” เป็นเรื่องของกรดำเนินชีวิต หรือการเป็นอยู่ทั้งหมด (“จริยะ” มาจาก “จร” ที่แปลว่า เดิน หรือดำเนิน) ดังที่พบในหลักที่เรียกว่า “พรหมจริยะ” แปลว่า การดำเนินชีวิตอย่างประเสริฐ ซึ่งเป็นระบบความสัมพันธ์แห่งการพัฒนาชีวิตทั้ง ๓ ด้าน คือ การสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมด้วยพฤติกรรมเป็นต้น (ศีล) การพัฒนาจิตใจ (สมาธิ) และการรู้คิดเข้าใจ หยั่งรู้หยั่งเห็น (ปัญญา) ทั้ง ๓ ด้านนี้ เป็นปัจจัยอิงอาศัยและส่งผลต่อกัน ไม่อาจแยกต่างหากจากกัน

ขอพูดในแง่ที่ ๑ ที่ว่าในทางพุทธศาสนา จริยธรรมโยงถึงธรรมชาติ คือสืบเนื่องจากความจริงตามธรรมชาติ หมายความว่า “จริยธรรม” ก็คือการที่มนุษย์ดำเนินชีวิตหรือปฏิบัติการอะไรๆ แล้วจะมีผลดีผลร้ายอย่างไร โดยสัมพันธ์กับความจริงของธรรมชาติ คือ เมื่อเราทำอะไรไป ถ้ามันตรงตามเหตุปัจจัยที่จะให้เกิดผลดี (แก่มนุษย์) เราก็เรียกว่าเป็น “จริยธรรม” คือเป็นการปฏิบัติที่ดีหรือการดำเนินชีวิตที่ดี

สนทนาธรรม: ชีวิต จริยธรรม กับการวิจัยทางการแพทย์

แต่ถ้าทำไปแล้วมันขัด คือไม่เป็นไปตามหลักความจริงของธรรมชาติในทางที่จะให้เกิดผลดี หมายความว่า ทำเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดผลไม่ดี ซึ่งก็เป็นความจริงตามธรรมชาติอีกนั่นแหละ แต่เราเรียกว่าเสียหรือผิดจริยธรรม เพราะเมื่อมองในแง่ที่สัมพันธ์กับมนุษย์ ก็เกิดผลที่ไม่ดี

เปรียบเทียบ เช่น เหมือนไฟเป็นธรรมชาติที่ร้อน ถ้าคนปฏิบัติต่อมันถูกต้อง ก็เกิดผลดีแก่ตน ถ้าปฏิบัติผิด ก็เกิดผลร้ายแก่ตัวเขา

“จริยธรรม” ก็คือ ความจริงตามธรรมชาติที่สัมพันธ์กับมนุษย์ในแง่ของการกระทำที่จะให้เกิดผลดี นั่นเอง

พูดอีกสำนวนหนึ่งว่า “จริยธรรม” คือ เหตุปัจจัยในกระบวนการของธรรมชาตินั่นเอง จับเอาเฉพาะส่วนที่เป็นการกระทำของมนุษย์ ซึ่งก่อให้เกิดผลที่มองในแง่ของมนุษย์ว่าเป็นผลดีหรือเกือกูล

เมื่อทำความเข้าใจกันอย่างนี้แล้ว เราจะมองอะไรๆ กว้างขึ้นว่า การที่เราทำอะไรก็ตาม เมื่อทำแล้วมันก็เป็นการกระทำจากฝีมือของมนุษย์ที่จะเกิดผลดีหรือผลร้ายอย่างไร โดยเป็นเหตุปัจจัยที่ก่อให้เกิดผลตามระบบความสัมพันธ์ของธรรมชาติ ซึ่งเป็นความจริงของธรรมชาติอย่างนั้น

ในเรื่องนี้มีจุดที่ขอเน้น คือ การมองความจริงในแง่ที่ว่า จริยธรรมเป็นการปฏิบัติของมนุษย์ในท่ามกลางความเป็นจริงหรือต่อความจริงที่มีอยู่ และตัวความจริงนั่นเอง ก็เป็นเรื่องของความเป็นไปตามธรรมดาของธรรมชาติ ในระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยต่างๆ ที่อิงอาศัยต่อเนื่องกันไป

๒. หลัก “ผลหลากหลาย จากปัจจัยย่อเนก”

เรื่องเหตุปัจจัยนี้เป็นหลักการใหญ่อย่างหนึ่ง ซึ่งมีแง่มุมที่จะต้องสังเกตหรือเอาใจใส่เป็นพิเศษ

เราไม่ค่อยได้พูดกันถึงหลักพุทธศาสนาอย่างหนึ่ง ขอให้สังเกตว่าท่านเรียกลัทธิอันหนึ่งว่าเป็นลัทธิที่ผิด เป็นมิจฉาทิฐิ คือ “ลัทธิเหตุเดียว

ผลเดียว”

หมายความว่า เรามักนึกกันแค่ว่า ผลเกิดจากเหตุ คือมันมีเหตุ แล้วเหตุก็ทำให้เกิดผล คนมักจะมองแค่ว่า นี่คือผลที่เราต้องการ แล้วเราจะต้องทำอะไรเพื่อให้ได้ผลนี้ เราก็มองว่าเหตุของมันคืออะไร เมื่อเราทำเหตุนั้น เราก็จะได้ผลอันนี้ ถ้ามองแค่นี้ ก็ยังไม่พ้นเป็นลัทธิที่ผิด เรียกว่า “เอกการณวาท” (ลัทธิเหตุเดียวผลเดียว)

ถ้าพูดแบบสรุป หลักที่แท้ก็คือ “ผลหลากหลาย จากปัจจัยอนเอก” หมายความว่า จากสิ่งที่เรียกว่าเหตุปัจจัยอันเดียว คือจากปรากฏการณ์ หรือการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง มันจะเป็นปัจจัยแก่ผลหลายอย่าง หรือปัจจัยเดียวส่งผลหลายอย่างพร้อมกัน และในทางกลับกัน ผลเดียวก็เกิดจากปัจจัยอนเอก คือหลายอย่าง

ยกตัวอย่าง เช่น ต้นมะม่วง เกิดจากปัจจัยต่างๆ พร้งพร้อม แต่คนทั่วไปมักจะคิดแค่ว่า ต้นมะม่วงเกิดจากเหตุคือเมล็ดมะม่วง หรือจะใช้วิธีตอน หรืออะไรก็แล้วแต่ ก็มองกันแค่เหตุเดียว แต่ที่จริง เฉพาะเมล็ดมะม่วงอย่างเดียวมัน เกิดเป็นต้นมะม่วงไม่ได้ แต่เมล็ดมะม่วงเป็นปัจจัยสำคัญ เป็นปัจจัยหลัก และต้องมีปัจจัยอื่นๆ อีกพร้งพร้อม เช่น มีดิน มีน้ำ มีปุ๋ย มีอุณหภูมิที่เหมาะสม มีแสง ฯลฯ รวมความว่ามีปัจจัยอื่นๆ ที่ถูกต้องพอเหมาะพอดี แล้วจึงจะเกิดผลคือต้นมะม่วงขึ้นมา

หลัก “ผลหลากหลาย จากปัจจัยอนเอก” นี้เป็นเรื่องสำคัญ เพราะคนเราเมื่อมองเหตุเดียว-ผลเดียว จะทำให้

๑. ทำการอะไรก็อาจจะผิดพลาด บางทีก็ไม่ได้ผล บางทีก็ไม่ได้ผลดี
๒. ทำการโดยไม่รอบคอบ ทำให้เกิดผลข้างเคียงต่างๆ ที่ตัวเองไม่ทันได้ดู ไม่ทันได้เห็น ตกอยู่ในความประมาทโดยไม่รู้ตัว การมองว่า จากปัจจัยอันนี้จะเกิดผลหลากหลาย และผลที่เรา

สนทนาธรรม: ชีวิต จริยธรรม กับการวิจัยทางการแพทย์

ต้องการอันนี้เกิดจากปัจจัยเอนก จะทำให้ไม่ประมาท เป็นหลักใหญ่ที่สำคัญอย่างยิ่งว่า มนุษย์จะต้องไม่ประมาท

โดยเฉพาะแง่ที่ว่า “จากปัจจัยอัน(เดียว)นี้จะเกิดมีผลหลากหลาย” จะเตือนเราให้ไม่คิดแค่ว่า เมื่อเราต้องการผลอันนี้ เราก็ไปทำเหตุอันนั้น หรือมองแค่ว่าเมื่อเราทำเหตุนี้ เราก็จะได้ผลอันนั้น แต่ต้องระวังว่า เราอาจไม่รู้ตัวว่า สิ่งที่เราทำลงไปนี้ ที่จริงมันส่งผลไปยังส่วนอื่นที่อื่นด้วย กระทบอะไรต่ออะไรหลายอย่างในระบบความสัมพันธ์ กว่าจะรู้ตัวบางทีก็อีก ตั้ง ๒๐-๓๐ ปีข้างหน้า

อันนี้เป็นข้อเตือนใจอย่างหนึ่งสำหรับนักวิทยาศาสตร์ที่จะต้องไม่ประมาท โดยต้องคอยระลึกว่า เรามีความรู้เข้าใจเพียงพอแค่ไหนในระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยอันนี้ เราเชื่อหรือนึกว่าเราเลือกดีแล้ว ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการคิดค้น คัดคน หรืออะไรก็แล้วแต่ เรายังมองเฉพาะผลที่เราต้องการ แล้วก็ค้นหว่าเหตุปัจจัยอะไรบางอย่างที่จะทำให้เกิดผลอันนั้น แล้วเราก็ทำ เราไม่ได้ดูว่าปัจจัยที่เราได้ทำลงไปนี้ นอกจากให้ได้ผลที่เราต้องการแล้ว ยังส่งผลไปกระทบอะไรอื่นอีกบ้างในระบบความสัมพันธ์ของธรรมชาติ

อันนี้เป็นเรื่องใหญ่ จุดอ่อนของวิทยาศาสตร์ปัจจุบันยังอยู่ตรงนี้ คือยังไม่สามารถรู้เข้าใจได้ทั่วถึงและยังไม่มองไปให้ทั่วตลอดระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย ที่จะให้เห็นชัดว่า ปัจจัยต่างๆ ที่ตัว (นักวิทยาศาสตร์) ทำขึ้น ที่ตัว (นักวิทยาศาสตร์) เข้าไปมีส่วนร่วมผลก่อกำเนิด จะก่อให้เกิดผลหรือส่งผลกระทบไปยังอะไรอีกบ้าง แต่ยังมักคิดคำนึงแค่ให้ได้ผลที่ตนต้องการเพียงอย่างเดียว

๓. มนุษย์อย่าหลงตัวว่าชนะธรรมชาติ

นี่คือจุดที่วิทยาศาสตร์ยังไม่สามารถจะมีความภูมิใจได้จริง วิทยาศาสตร์ไปภูมิใจว่ากำลังชนะธรรมชาติ แต่เปล่า ไม่ได้ชนะธรรมชาติ

สนทนารธรรม: ชีวิต จริยธรรม กับการวิจัยทางการแพทย์

แต่ที่จริงนั้นเรา

๑. วัฒนธรรมชาติก็ยังไม่พอ
๒. ไม่ได้ชนะธรรมชาติจริง

การกระทำต่างๆ ที่เราเรียกว่า “ชนะธรรมชาติ” นั้น ที่จริง เราไม่ได้ชนะเลย มันเป็นการพูดโดยหลงตัวเอง เราต้องพูดใหม่ และต้องถ่อมตัวบ้าง

เรื่องจริงก็คือ เราเรียนรู้ความจริงของธรรมชาติได้แล้วแค่ไหน เราก็นำเอาความรู้นั้นมาใช้ให้เป็นประโยชน์โดยวิธีเลียนแบบธรรมชาติบ้าง ยกเยื้ององค์ประกอบหรือเหตุปัจจัยที่เราได้จากธรรมชาตินั้นบ้าง

ที่ทำกันนี้ แม้แต่เรื่องโคลนนิ่ง (cloning) ก็เป็นการเรียนรู้จากความจริงของธรรมชาติ แล้วเอามายกเยื้องไปในแง่ต่างๆ ที่ตนคิดว่าจะใช้ประโยชน์ ไม่ใช่เราไปทำอะไรขึ้นมาเองจากความไม่มีหรือแปลกใหม่จริง ก็อย่างที่ว่าแล้ว เป็นเพียงเลียนแบบกระบวนการของธรรมชาติที่มันเป็นของมันมา โดยนำเหตุปัจจัยของธรรมชาติมาใช้ในกระบวนการ

แต่ตัวแปรสำคัญคือ มีปัจจัยเพิ่มเข้ามาอย่างหนึ่ง คือ **ปัจจัยฝ่ายมนุษย์** ซึ่งก็เป็นธรรมชาติด้วยเหมือนกัน แต่เป็นธรรมชาติที่มีคุณลักษณะพิเศษ (ฝรั่งชอบมองมนุษย์แยกจากธรรมชาติ เลยหลงมองกระบวนการธรรมชาติแบบตัดตอน ลืมดูตัวเองที่เป็นปัจจัยเอกว่าเป็นอย่างไร)

มนุษย์นี้มี**ปัญญา** และมีเจตจำนงหรือ**เจตนา** ก็เอาปัญญา กับเจตนา ที่เป็นปัจจัยธรรมชาติ (ด้านนามธรรม) อันหนึ่งๆ นั้น เข้าไปร่วมกระบวนการด้วย โดยเข้าไปเป็นเหตุปัจจัยที่แปรผันเบียดกันชักนำหนุนเสริมเหตุปัจจัยอย่างอื่น แล้วระบบเหตุปัจจัยที่มีองค์ประกอบเพิ่มใหม่นี้ ก็ทำให้เกิดผลอย่างใหม่ขึ้นมา ก็เท่านั้นเอง ไม่ได้มีอะไรผิดธรรมชาติ แต่เป็นเพียงธรรมชาติที่มีปัจจัยมนุษย์เพิ่มเข้าไป

สนทนาธรรม: ชีวิต จริยธรรม กับการวิจัยทางการแพทย์

ข้อสำคัญก็คือ **ปัจจัยฝ่ายมนุษย์** นี้ (จะเป็นปัญญา หรือเจตนา ก็ตาม) ถ้าเกิดบกพร่องขึ้นมาแล้ว จะทำให้เกิดผลร้ายมากมายทีเดียว อันนี้จึงเป็นข้อที่ทำให้มนุษย์จะต้องไม่ประมาท

มนุษย์จะต้องไม่ประมาทในการศึกษา ต้องเรียนรู้เรื่องเหตุปัจจัยต่างๆ เรื่องการส่งผลกระทบของปัจจัยต่างๆ ในระบบความสัมพันธ์ของธรรมชาติให้ชัดเจนและทั่วตลอดยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องถ่อมตัวให้มาก เพราะแทบจะไม่มีทางเลยที่จะรู้ได้สมบูรณ์ และอันนี้เป็นตัวสร้างขีดจำกัดให้แก่วิทยาศาสตร์ตลอดเวลาว่าจะทำอะไรแล้วก็ไม่สามารถจะมั่นใจได้โดยสมบูรณ์ และจริยธรรมจึงเข้ามาเกี่ยวข้องตรงนี้

๔. หลัก “โลกนี้เป็นไปตามกรรม” สำคัญที่เจตนา กับปัญญา

จริยธรรมเข้ามาตรงนี้ คือตรงที่ว่า มนุษย์อยู่ในโลกนี้ เป็นผู้เลือกปฏิบัติกร ทำอย่างไรจะ让他เลือกทำการได้อย่างมีผลดีที่สุด

เรื่องนี้โยงไปหาหลักสำคัญอีกหลักหนึ่ง คือหลักที่ว่า “**โลกนี้เป็นไปตามกรรม**” หมายความว่า สังคม หรือโลกมนุษย์ เป็นไปตามการกระทำที่ประกอบด้วยเจตจำนงของมนุษย์ ทั้งนี้ภายในขอบเขตแห่งความรู้คิด เข้าใจของเขา

มนุษย์มีความรู้เข้าใจอะไรแค่ไหน และมีความตั้งใจมุ่งมั่นปรารถนาอะไร ก็ทำไปตามเจตจำนงนั้น เมื่อทำกันไปๆ สังคมหรือโลกมนุษย์นี้ก็เป็นที่ไปตามการกระทำของมนุษย์เหล่านั้น โดยเฉพาะเมื่อเห็นชอบร่วมกันมากๆ เช่นเป็นค่านิยม ก็กลายเป็นเรื่องของระบบของกรรมที่ทำให้โลกเปลี่ยนแปลงไปอย่างนั้นอย่างนี้ อารยธรรมมนุษย์ที่เกิดขึ้น และเจริญก้าวหน้ามา ก็เป็นผลจากกรรมของมนุษย์นี้ นี่คือนโลกเป็นไปตามกรรม

เมื่อโลกเป็นไปตามกรรมก็คือ ความเป็นไปของโลกมนุษย์นี้เป็นผลจากการกระทำของมนุษย์ มนุษย์จะต้องมีความรับผิดชอบ จะต้อง

สนทนารธรรม: ชีวิต จริยธรรม กับการวิจัยทางการแพทย์

สร้างสำนึกในความรับผิดชอบให้สูงว่า มนุษย์ทำอะไรไปแล้วก็จะเป็นผู้บันดาลโลก เมื่อเราเป็นผู้สร้าง เป็นผู้บันดาลโลก จึงจะต้องคิดกันให้ดี ทำให้ออกแบบ อันนี้ก็เป็นข้อที่ทำให้ต้องมีความรับผิดชอบอย่างสูง และต้องไม่ประมาท อีกอย่างหนึ่ง

ต่อไป ถ้าจะโคลนนิ่ง หรือทำอะไรต่อมิอะไร เรากำลังใช้วิธีการใหม่ๆ ที่จะเป็นบันดาลโลกให้เป็นไปอย่างใดอย่างหนึ่ง จะต้องระวังให้มาก อันนี้ก็เป็นข้อพิจารณาที่สำคัญ

เมื่อมนุษย์เป็นผู้มีเจตจำนง และเป็นผู้เลือกตัดสินใจที่จะทำเจตจำนงนี้แหละจึงเป็นกรรม ก็คือการเลือกว่าจะเอาอย่างไร จะทำอะไร ในการเลือกที่จะทำนั้น คนจะเลือกอะไรได้แค่ไหน ย่อมขึ้นต่อ หนึ่ง ปัญญา ความรู้เข้าใจ เช่น รู้เข้าใจความจริงของธรรมชาติแค่ไหน

สอง ตัวเจตจำนงนั่นเอง คือเจตนา ประกอบด้วยแรงจูงใจดีร้าย เช่น มีกรุณาอยากแก้ปัญหาช่วยให้คนพ้นจากทุกข์ หรือมีความโลภ ความปรารถนาลาภผล เห็นแก่ตน หรือมีความอยากใหญ่ อยากมีชื่อเสียง เป็นต้น ข้อนี้เป็นปัจจัยสำคัญมากที่ต้องระวัง

ตอนต้นโน้น เรามองในวงกว้าง ที่นี้ลองมามองในวงแคบ คือมองในตัวคนแต่ละคนผู้มีเจตจำนง ที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการของกรรม ว่า ที่จริงนั้น เพื่อจะให้ได้ดี คนต้องใช้ปัญญาที่รู้ความจริงแท้ แล้วก็ตั้งใจทำเพื่อผลดีที่สุด ก็คือต้องมีเจตนาดี เช่น เจตนาดีต่อมนุษยชาติ มีเมตตา หวังดีต่อเพื่อนมนุษย์ หวังดีต่อโลกนี้ อยากให้อยู่กันอย่างสันติสุข ให้พ้นจากความบกพร่อง และปัญหาต่าง ๆ

ตามปกติ เจตนาที่ดีจะเป็นตัวชู ที่เราเอามาประกาศ หรือแม้แต่โฆษณา เราหวัง แล้วเราก็บอกกันว่า ที่จะทำอะไรนี่เราปรารถนาดีนะ เอาตัวเจตนาดีนี้มาบอก เอามาเป็นตัวประกาศ

สนทนาธรรม: ชีวิต จริยธรรม กับการวิจัยทางการแพทย์

แต่ในความเป็นจริง แค่ปัญญาที่รู้ความจริงของธรรมชาติ รู้เหตุปัจจัยทั่วถึงนี้ เราก็ยังบกพร่อง แล้วซ้ำสอง เรายังมามีปัญหากับเจตนาของบุคคลอีกว่าจริงใจไหม ปรรณนาดีแน่หรือ มีเจตนาแอบแฝงอะไรไหม ธรรมชาติที่มีปัจจัยส่วนมนุษย์เข้าไปยุ่ง ถ้าจะแย้ ก็ตรงนี้แหละ

ในการกระทำหรือปฏิบัติการต่างๆ นี้ บางที บางครั้ง ทั้งๆ ที่นักวิทยาศาสตร์นั้นยังไม่รู้ปัจจัยต่างๆ เพียงพอ แต่ด้วยความเห็นแก่ตัว บางทีเห็นแก่ผลประโยชน์บางอย่าง (เรียกว่า “ตัณหา”) บางทีเห็นแก่ชื่อเสียงความยิ่งใหญ่ (เรียกว่า “มานะ”) ก็ทำให้ตัดสินใจทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งลงไป เพื่อให้ได้ लाभผลบ้าง ชื่อเสียงบ้าง เป็นต้น ทั้งๆ ที่ยังไม่รู้รอบคอบเด็ดขาด กลายเป็นปัจจัยเสี่ยงที่ทำให้เกิดปัญหา

ฉะนั้น **ปัญหาจริยธรรม** คือ มนุษย์จะต้องมีความสำนึกรับผิดชอบต่อธรรมชาติและความจริงตามธรรมชาติของระบบเหตุปัจจัยทั้งหลาย ด้วยการทำตนให้มีปัญญาที่รู้เข้าใจถ่องแท้ทั่วตลอด แล้วก็ต้องมีความสำนึกรับผิดชอบต่อความเป็นไปของโลก หรือต่อชะตากรรมของสังคม ด้วยการเลือกตัดสินใจและกระทำการด้วยเจตนาที่มุ่งดีโดยบริสุทธิ์

การเลือกกระทำ จะเลือกได้อย่างไร ก็คือเลือกด้วยปัญญา แค้นและเจตนาอย่างไร ก็จะต้องย้่าเรื่องปัญญา ความรู้เข้าใจ ที่ถึงความจริงถ่องแท้ชัดเจนที่สุด และเจตนาที่บริสุทธิ์ มีความหวังดี ปรรณนาดี มีเมตตาธรรมที่แท้จริงต่อเพื่อนมนุษย์ ต่อโลกนี้ ไม่ใช่มีความหวังผลประโยชน์ส่วนตัว เป็นต้น

เมื่อดูสองด้านนี้ คงต้องยอมรับว่า เรายังไม่มีความปลอดภัยเท่าไรนัก

เป็นอันว่า มนุษย์จะต้องเป็นผู้เลือกที่จะทำ และเลือกด้วยเจตนาดีที่มีปัญญาทั่วชัด

๕. เกณฑ์ใหญ่ คือ “อกุศลธรรมเสื่อม กุศลธรรมเจริญ”

อีกเรื่องหนึ่งคือ หลักการทั่วไปในทางพุทธศาสนานั้นพูดไว้ง่ายๆ ตามความเป็นจริงของธรรมชาติว่า เราทำอะไรแล้ว ถ้า “กุศลธรรมเสื่อม อกุศลธรรมเจริญ” อันนั้นไม่ดี แต่ถ้าทำอะไรไปแล้ว “อกุศลธรรมเสื่อม กุศลธรรมเจริญ” อันนี้ดี หลักนี้มีความหมายกว้าง คือ จะทำอะไร ก็ลอง คิดดูว่าเราทำอันนี้แล้ว มันจะทำให้เกิด “กุศล” หรือไม่ มันจะทำให้ “กุศล” เจริญขึ้นหรือไม่

คำว่า “กุศล” ก็มีความหมายกว้าง หมายถึง สภาวะที่เกื้อกูล ที่ ดีงาม เป็นประโยชน์แท้จริง

ถ้าเป็น “อกุศล” ก็จะไม่เกื้อกูล ไม่ดีงาม ไม่เป็นประโยชน์แท้จริง เป็นธรรมชาติของโลกมนุษย์ว่า มนุษย์จะทำอะไร เราไม่สามารถ ทำให้เกิดผลดี ๑๐๐% หรือร้าย ๑๐๐% มักจะมีแต่ว่า “ได้มากเสียน้อย” หรือ “ได้น้อยเสียมาก” หรือ “เป็นประโยชน์มาก” หรือ “เป็นประโยชน์น้อย” จึงต้องเป็นการเลือกเอา การมีเจตนา-เจตจำนง หรือการเลือกของมนุษย์ จึงเป็นสิ่งสำคัญ เพราะการกระทำของมนุษย์เป็นเรื่องยาก ไม่สามารถจะ ให้ผลแบบได้ไปครั้งเดียวดีเต็มร้อยหรือเสียเต็มร้อย

อย่างเรื่องที่เราเรียกว่า “บาป-บุญ” ก็เช่นเดียวกัน มักจะต้อง ตัดสินใจว่า จะเอาบาปมากหรือบาปน้อย ให้บาปน้อยบุญมาก หรือบาป มากบุญน้อย เพราะฉะนั้น ในกรณีนี้จึงมีพุทธภาษิตว่า “เมื่อเห็นแก่ ประโยชน์ใหญ่ ให้ยอมสละประโยชน์น้อย” มนุษย์ก็มักจะได้นั่น

นี่ก็กลับไปสัมพันธ์กันกับที่พูดมาแล้ว นั่นก็คือ การที่จะได้ ประโยชน์มากโดยเสียน้อย ก็อยู่ที่ปัญญาที่รู้เข้าใจชัดเจน เป็นเรื่องสำคัญ ที่สุด เป็นฐานใหญ่ แล้วก็โยงมาถึงเจตนา

จะทำอย่างไร ก็ต้องฝึกคน ด้วยการศึกษาก็จะทำให้ได้ทั้งสอง อย่าง ได้ทั้งปัญญาและเจตนา หมายความว่า การศึกษาจะต้องฝึกฝน

สนทนารธรรม: ชีวิต จริยธรรม กับการวิจัยทางการแพทย์

พัฒนานคน ทั้งด้านปัญญาและด้านเจตจำนงหรือเจตนา

แต่การที่จะให้ได้เจตนาดี บางทีในบางยุคสมัยก็ขึ้นกับสภาพแวดล้อม ซึ่งบางทีก็ยากเหมือนกัน อย่างในยุคนี้ซึ่งเป็นยุคที่เราเรียกว่า “ยุคธุรกิจ” เรื่องแรงจูงใจด้านโลภะหรือความโลภนั้นจะเป็นตัวการใหญ่ แต่ในบางยุคแรงจูงใจที่แรงก็จะเป็นโทสะ เช่น คนที่คิดค้นพัฒนาเทคโนโลยีขึ้นเพื่อจะให้ดีแก่ตัว แต่เพื่อจะข่ม เพื่อจะทำร้าย เอาไปครอบงำคนต่างพวก เช่น เราอาจจะสร้างมนุษย์โคลนขึ้นมา เพื่อจะได้ไปรบชนะพวกโน้น เพื่อให้พวกเราใหญ่ นี่คือมีโทสะแฝงอยู่ ไม่ได้เป็นการคิดดีแท้ๆ ว่าเพื่อประโยชน์ส่วนรวมที่แท้จริง

แม้แต่การที่ว่าจะเห็นแก่มนุษยชาติอย่างแท้จริงนั้น บางทีเราดูแต่สังคมมนุษย์ แต่ไม่ได้มองระบบธรรมชาติ ดังที่ในสมัยหนึ่งเราคิดว่าจะทำให้ผลที่ดีแก่สังคม แต่แล้วในระยะยาวกลายเป็นว่ามนุษย์จะเอาดีฝ่ายเดียวให้ตัวได้ประโยชน์ โดยไม่คำนึงถึงระบบนิเวศทั้งหมด แล้วพอทำอะไรก็มีผลกระทบต่อระบบนิเวศ ธรรมชาติแวดล้อมเสีย แล้วก็กลับมามีผลเสียหายต่อตัวเอง จึงได้หยุด

แต่ที่หยุดนั้น ก็เพราะเห็นแก่ตัว กลัวว่าตัวนั้นจะแย่ จึงหยุดแทนที่จะเห็นแก่ระบบนิเวศทั้งหมด หรือเห็นแก่สัตว์ทั้งหลายอื่น เห็นแก่ชีวิตอื่น เห็นแก่พืชพันธุ์ต่างๆ ที่ไปรักษาธรรมชาตินี้ ก็เหมือนถูกบังคับ เพราะจะรักษาตัวด้วยเห็นแก่ตัวนั่นเอง ไม่ได้เห็นแก่สิ่งอื่นๆ หรือ

ทำอย่างไรจึงจะให้มนุษย์มีใจกว้าง เห็นแก่ความเป็นอยู่ที่ดีของทั้งโลก ให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข รมเย็น เพราะฉะนั้น การศึกษาคือการฝึกมนุษย์ จึงเป็นเรื่องใหญ่ แม้แต่เจตจำนง บางทีเราก็มองไม่ออก เรานึกว่าเจตจำนงดีแล้ว แต่ที่จริงนั้น ไม่ดีจริง

พูดกว้างๆ ว่า หลักใหญ่ก็คือ ทำอะไรไปแล้ว กุศลธรรมเจริญ อกุศลธรรมเสื่อม ก็ดี ถ้าทำไปแล้วกุศลธรรมเสื่อม อกุศลธรรมเจริญ ไม่ดี

สนทนาธรรม: ชีวิต จริยธรรม กับการวิจัยทางการแพทย์

แล้วละเอียดลงไป มนุษย์ก็ต้องเลือกเอาในเรื่องที่เรียกว่าประโยชน์มาก-
ประโยชน์น้อย

● ชีวิตเริ่มต้นเมื่อไร

ที่นี้ก็มาถึงคำถามที่ว่า “ชีวิตเกิดขึ้นเมื่อไร?”

“ชีวิต” ในทางพุทธศาสนาว่า เมื่อมีองค์ประกอบ ๓ ด้าน คือ องค์ประกอบฝ่ายบิดา องค์ประกอบฝ่ายมารดาและมารดาอยู่ในภาวะที่เอื้ออำนวย จะเรียกว่าไข่สุกหรืออะไรก็แล้วแต่ และมีสัตว์เกิด พุดเอาหลักว่า สัตว์จะปฏิสนธิได้ ต้องอาศัยความพร้อมของปัจจัยฝ่ายบิดามารดา เมื่อทั้งฝ่ายบิดาและฝ่ายมารดาพร้อม สัตว์ที่จะเกิด ก็เกิดได้เลยเพราะฉะนั้น จึงเป็นการตั้งต้นพร้อมกัน เรียกว่า “ปฏิสนธิ” จิตที่ตั้งต้นนั้น เรียกว่า ปฏิสนธิวิญญาณ คือว่า พอปฏิสนธิ ชีวิตก็เริ่มเลย ไม่ต้องมารอมาคิด กำหนดให้ลำบาก

ผู้ร่วมสนทนา:

มีบางคนบอกว่า ทางพุทธบอกว่าชีวิตเริ่มขึ้นเมื่อหลังปฏิสนธิแล้ว ๒ สัปดาห์ อันนี้เป็นทางพุทธหรือเปล่า

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต):

ไม่มีคำบอกอย่างนั้นเลย เจริญพร ถ้าจะมีได้ก็คือ

๑. มีองค์ประกอบฝ่ายบิดา
๒. องค์ประกอบฝ่ายมารดาพร้อม
๓. มีปฏิสนธิวิญญาณ

หมายความว่า พอองค์ประกอบพร้อมแล้ว ก็เริ่มกัน เมื่อไรก็ได้
อย่างนี้เราจะไปกำหนดให้ตายตัวไม่ได้

สนทนาธรรม: ชีวิต จริยธรรม กับการวิจัยทางการแพทย์

ในทางวินัยจะต้องมีเครื่องตัดสินที่ชัดเจน เพราะฉะนั้น พอมีการปฏิสนธิอย่างนี้แล้ว ท่านก็ถือว่า ถ้าภิกษุไปทำลายสัตว์ในครม ภิกษุก็เป็นปาราชิก สอดคล้องกันระหว่างฝ่ายธรรมกับฝ่ายวินัย

ฝ่ายวินัยจะต้องมีตัวตนเป็นรูปธรรมที่กำหนดได้ชัด มิฉะนั้นก็เถียงกันตาย เพราะฉะนั้นก็เอาเป็นว่า เมื่อมีการผสมพันธุ์แล้ว ถ้ามีชีวิตสืบต่อ ก็ถือว่าเกิดเป็นตัวขึ้น แล้วก็ปฏิสนธิพร้อมเลย นับจากนั้นมา

ผู้ร่วมสนทนา:

มีคนพูดถึงเรื่องวิญญาณด้วย ไม่ทราบตรงนี้ในทางพุทธศาสนา มีการพูดเรื่องนี้อย่างไรครับ หลังปฏิสนธิจะถือว่าเป็นชีวิตก็ต่อเมื่อมีวิญญาณมาอยู่ด้วย หรือว่าสองอย่างนี้ ชีวิตกับวิญญาณแยกกันอย่างไร

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต):

เจริญพร ตอนที่องค์ประกอบฝ่ายบิดาและมารดาพร้อม แล้วที่วาปฏิสนธิก็คือวิญญาณ ที่เรียกกันว่าสัตว์มาปฏิสนธิ สัตว์ในที่นี้ใช้คำว่า “คันธัพพะ” แต่เป็นเพียงศัพท์ พูด่ง่ายๆ ก็คือ สัตว์ที่มาเกิด ถ้าเรียกเป็นภาษาแบบ ก็เป็น “วิญญาณ” ก็ถือว่าวิญญาณเริ่มปฏิสนธิ จึงเรียกว่าปฏิสนธิวิญญาณตั้งแต่บัดนั้น

ผู้ร่วมสนทนา:

คำว่า “ปฏิสนธิวิญญาณ” หมายถึงอะไร และคำว่า “วิญญาณ” ในที่นี้มีความหมายอย่างไร แค่นั้น แล้วของสัตว์เป็นปฏิสนธิวิญญาณด้วยหรือไม่

สนทนารธรรม: ชีวิต จริยธรรม กับการวิจัยทางการแพทย์

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต):

ทั้งมนุษย์และสัตว์อื่น ทั้งนั้น

“ปฏิสนธิ” แปลว่า ต่อ

วิญญาณก็คือวิญญาณ ปฏิสนธิวิญญาณก็คือวิญญาณที่ต่อภพ

ผู้ร่วมสนทนา:

วิญญาณในที่นี้หมายถึงผีหรือไม่

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต):

ไม่ใช่ วิญญาณก็คือจิตนี้แหละ ปฏิสนธิวิญญาณนั้นบางทีก็เรียกว่าปฏิสนธิจิต เป็นศัพท์ที่ใช้แทนกันได้

ผู้ร่วมสนทนา:

ตามความเข้าใจ คำว่า “วิญญาณ” ในทางพุทธ กับในทางคริสต์ มีความหมายไม่ตรงกันใช่หรือไม่

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต):

เราเองไปใช้ศัพท์ผิด เพราะว่า “วิญญาณ” นั้น ในทางพุทธศาสนา หมายถึง สภาวะที่รู้ต่อสิ่งที่ได้เห็นได้ยิน เป็นต้น

ต่อมา เราเอาคำว่า “วิญญาณ” มาใช้เรียกอะไรต่อมิอะไร เป็นผี เป็นสาว แล้วก็ค่อยๆ เพี้ยนไป พอฝรั่งเอาคำว่า “soul” มา เราจะแปลก็เอาคำว่า “วิญญาณ” มาใช้อีก แต่ในประเทศอื่น ในทางพุทธศาสนา ไม่แปลคำว่า “soul” ว่าวิญญาณอย่างไทย

หมายความว่า เป็นเรื่องของคนไทยเองที่ใช้ศัพท์นี้ ที่จริงนั้น “วิญญาณ” ในวงการศึกษารธรรม เขาแปลว่า “consciousness”

สนทนารธรรม: ชีวิต จริยธรรม กับการวิจัยทางการแพทย์

ถ้าจะแปลให้ถูก ในวงการพุทธศาสนา “soul” แปลว่า อตมมัน หรือ อัตตา

เพราะฉะนั้น ต้องแยกความหมายของคำที่ใช้ในภาษาไทย กับคำเดิมที่เป็น technical term ในทางพุทธศาสนา ถ้าเป็น technical term ในทางพุทธศาสนา คำว่า “วิญญาณ” มีความหมายเป็น นามธรรมที่เป็นธาตุรู้ คือสภาวะที่รู้ต่ออารมณ์ (ปัจจุบันบางทีเรียกว่า สิ่งเร้า) เช่น เห็น ได้ยิน ฯลฯ

ท่านเรียกว่า “ธาตุรู้” ธาตุมีความหมายเป็นนามธรรมก็ได้ เป็นรูปธรรมก็ได้ คือเป็นสภาวะที่มีอยู่และเป็นอยู่ตามธรรมดา ตามธรรมชาติ ธาตุก็คือสภาวะที่มีอยู่ตามธรรมดา สิ่งที่ตั้งสภาวะของมัน อยู่ตามธรรมชาติ จะเป็นรูปธรรมหรือนามธรรมก็ได้ เรียกว่า “ธาตุ”

บางทีเราเรียกวิญญาณว่า “วิญญาณธาตุ” คือว่า วิญญาณก็เป็นธาตุชนิดหนึ่ง และธาตุคือวิญญาณหรือวิญญาณธาตุนั้น ก็มีอยู่ตลอดเวลาในมนุษย์ เมื่อมีชีวิตอยู่ ก็ต้องมีความรู้ ถ้าไม่มีธาตุรู้ตัวนี้ ก็เป็นมนุษย์อยู่ไม่ได้

ธาตุรู้ หรือสภาวะที่รู้นี้ มีอยู่ตลอดเวลา และมีการกำหนดเรียกชื่อแยกต่างๆ กันไปในเวลาทำหน้าที่ โดยเติมคำขยายเข้าไปข้างหน้า เช่น

ถ้าเป็นสภาวะที่รู้ทางตา คือเห็น ก็เรียกว่า จักขุวิญญาณ

ถ้ารู้ทางหู คือได้ยิน ก็เรียกว่า โสทวิวิญญาณ

ถ้ารู้ทางจมูก คือรู้กลิ่น ก็เรียกว่า ฆานวิวิญญาณ

ถ้ารู้สิ่งที่เป็นไปในจิตใจของตนเอง ก็เรียกว่า มโนวิญญาณ

แล้วก็ตัว “ธาตุรู้” อย่างนี้แหละ เมื่อทำหน้าที่ในตอนเริ่มต้นในชาติภพหนึ่งๆ เพราะเหตุที่การเริ่มต้นในชาติ (กำเนิด) เรียกว่า “ปฏิสนธิ” ก็จึงเรียกมันว่า ปฏิสนธิวิญญาณ ก็เท่านั้นเอง

สนทนาธรรม: ชีวิต จริยธรรม กับการวิจัยทางการแพทย์

นี่ก็คือ “ธาตุรู้” หรือสภาวะรู้ที่เริ่มแรก ถือว่าความรู้ของมนุษย์ได้เกิดขึ้นแล้ว ความเป็นมนุษย์ก็เกิดในขณะนั้น เมื่อองค์ประกอบฝ่ายบิดาและมารดาพร้อม แล้วผสมเป็นตัวขึ้นมา ธาตุรู้นี้อาศัยเริ่มต้น ก็เรียกว่าปฏิสนธิวิญญาณเกิดขึ้น ถือว่าองค์ประกอบพร้อม ความเป็นมนุษย์ก็เริ่มเลยทันที นี่คือเริ่มเป็นมนุษย์นั่นเอง แล้วตอนนี้ถ้าพระภิกษุไปทำให้เกิดการฆ่า เช่น ไปให้ยาให้แทง พระภิกษุนั้นก็มีความผิดเท่ากับฆาตมุนษย์

ผู้ร่วมสนทนา:

มีคณพยายามจะตีความคำว่า “คันธัพพะ” (โดยเทียบกับ) ทางวิทยาศาสตร์ หมายถึงว่า ตัวอ่อนที่ผสมแล้วต้องเข้าไปฝังตัวในมดลูก

ในทางวิทยาศาสตร์ เป็นที่ทราบกันว่า การปฏิสนธิโดยไข่กับเชื้อตัวผู้เกิดขึ้นในท่อรังไข่ ยังไม่ได้ไปฝังในมดลูก ไข่จะใช้เวลาเดินทางประมาณ ๑-๑๔ วัน แล้วแต่ว่าผสมกันเร็วช้าขนาดไหน เพราะฉะนั้นก็จะมีคนตีความว่า เมื่อไข่ที่ผสมแล้วยังไม่ได้ฝังตัวในมดลูก ก็จะได้เกิดคันธัพพะ จึงมีข้อถกเถียงกันในเรื่องช่วงเวลาอย่างนี้อยู่

หลวงพ่อมองว่า การตีความอย่างนี้ เป็นการเลียงบาปหรือไม่

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต):

ก็เป็นการตีความ แต่เป็นการตีความที่ไม่มีหลักฐานช่วย หมายความว่า การตีความมีหลายแบบ การตีความที่ดีก็คือมีหลักฐานอ้างอิงมาช่วยสนับสนุน แม้ว่าหลักฐานอ้างอิงอาจจะยังไม่ชัด แต่มีที่อ้างพอมารช่วยเสริมการตีความได้

ในกรณีนี้ มันไม่มีตัวช่วย หลักฐานไม่มีให้

สนทนาศรรม: ชีวิต จริยธรรม กับการวิจัยทางการแพทย์

และในทางวินัย ถือกันมาว่า ต้องตีความทางเคร่ง ภาษาเก่าพูดกันมาว่า “วินัยตีความข้างเคร่ง” จะเอาผิดพระภิกษุก็ต้องเอาตั้งแต่เริ่มเกิดเป็นตัวเลย มิฉะนั้นก็จะหย่อน

ส่วนทางแพทย์ก็แล้วแต่ แต่ต้องเอาในแง่ของหลักก่อน แล้วก็
ต้องไปตัดสินใจว่าเราจะเอาแค่ไหน

ก็อย่างที่ว่าแล้ว เรื่องของมนุษย์เป็นเรื่องของการเลือก ด้วยเจตนา
บนฐานของปัญญา ทั้งสองอย่างต้องดี ต้องถ่องแท้ แล้วดูว่าทำได้แค่ไหน
ก็ต้องเลือกเอาระหว่างประโยชน์มาก ประโยชน์น้อย บาปมาก บาปน้อย
หรือว่า บาปน้อย บุญมาก

ผู้ร่วมสนทนา:

ตรงนี้มีปัญหาว่า สมมุติว่าถ้าทางวิทยาศาสตร์หรือทางแพทย์
ไม่ตีความทางเคร่ง แต่ความเป็นจริงเป็นการตีความทางเคร่ง เพราะ
ฉะนั้นคนที่ทำจะเกิดเป็นบาปหรือไม่

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต):

บาป หรือไม่บาป ไม่ได้อยู่ที่บัญญัติ แต่อยู่ที่ตัวบุคคล คือเจตนา
ของเขา โดยสัมพันธ์กับความจริงของธรรมชาตินั้นแหละ และบาปก็ยังมีว่า
บาปมาก หรือบาปน้อย เช่น

ถ้าฆ่าคนก็บาปมากกว่าฆ่าสัตว์ดิรัจฉาน

แต่ฆ่าคนก็บาปไม่เท่ากัน เช่น ฆ่าคนโดยป้องกันตัว ไม่ได้มี
เจตนาร้าย แล้วไม่อยากจะฆ่าเขาด้วยซ้ำ อย่างนี้ก็บาปน้อย

แต่ถ้ามีความคั่งแค้น ชิงชัง มุ่งร้ายหมายขวัญ วางแผน
คิดการด้วยเจตนาอย่างแรงกล้า เพียรพยายามจะฆ่าเขาให้ได้
อันนี้บาปมาก

สนทนาธรรม: ชีวิต จริยธรรม กับการวิจัยทางการแพทย์

ทั้งนี้ ขึ้นต่อคุณความดีของผู้ที่ตนไปฆ่านั้นด้วย ถ้าผู้นั้นเป็นผู้ที่มีคุณความดี มีประโยชน์มาก ไปฆาเขา ก็บาปมาก ถ้ามีคุณประโยชน์น้อย หรือเป็นโทษ ไปฆา ก็บาปน้อย

เรื่องเหล่านี้อยู่ในเกณฑ์ที่เป็นหลักการพิจารณาด้วย เหมือนอย่าง
ที่แพทย์ต้องทำงานอยู่ เช่น การทดลองกับสัตว์ เราก็มีปัญหากันอยู่แล้ว

ทั้งหมดนี้จะเห็นว่า อยู่กับการตัดสินใจของมนุษย์ ซึ่งสอดคล้องกับภาวะของสังคมคือโลกมนุษย์ ที่ท่านถือว่าเป็นภพของผู้ทำมาหากर्म คือหลักการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ขึ้นอยู่กับการที่จะต้องเลือกเอาว่าจะทำ
อย่างไรให้มาก ระหว่างกรรมดี กับกรรมชั่ว ที่มนุษย์กระทำปะปนกันไป

วิสัยของมนุษย์ก็เป็นธรรมดาอย่างนี้อยู่แล้ว เราจึงต้องใช้ **ปัญญา** ในการตั้ง **เจตนา** เลือกตัดสินใจ เพื่อให้เป็นการกระทำอย่างไม่ประมาท ด้วย **ปัญญา** ที่สมบูรณ์ที่สุด โดยมีเจตนาที่ดีที่สุด อย่างน้อยพิจารณาเห็นแล้วว่า เป็นประโยชน์มากกว่าโทษ แล้วจึงตัดสินใจ

เมื่อตัดสินใจไปแล้ว ก็ต้องไม่ประมาทอีก เช่น ต้องพิจารณา ทบทวนว่าสิ่งที่ตัดสินใจไปแล้วนี้อาจจะพลาดก็ได้ หรือแม้แต่ถ้าถูกต้อง ก็อาจยังมีจุดอ่อนหรือข้อบกพร่องบางอย่าง ซึ่งจะต้องจับให้ได้ แล้วจะได้ หาความรู้ หาปัญญาเพิ่มขึ้น เพื่อปรับปรุงพัฒนาต่อไป ให้ทำการครั้งต่อไปได้ผลดียิ่งขึ้น เรียกว่าไม่ประมาทในการศึกษา

แต่เฉพาะในการตัดสินใจแต่ละครั้ง ก็ให้ต้องค้ประกอบที่ว่า
หนึ่ง เราใช้ **ปัญญา** อย่างเต็มที่ ถองแท้ทั่วตลอดที่สุดเท่าที่จะรู้ได้ ค้นคว้าหา ความจริงอย่างดีที่สุดแล้ว สอง ทำด้วย **เจตนา** ดีที่สุดแล้ว เมื่อถึงเวลาต้อง ทำ ก็ไม่มีวาระย่อ แคะไหนก็แค่นั้น

สำหรับเรื่องการทดลองกับสัตว์นี่ ก็คงต้องอ้างในแง่ว่า เพราะว่า เราต้องการช่วยชีวิตของมนุษย์ ซึ่งเป็นการทำบุญมากกว่า ก็เลยยอมเสีย สละตัวเอง ยอมบาปบ้างที่ไปทำลายสัตว์ ทั้ๆ ที่มันไม่ได้มากัด มาทำร้าย

หรือแม้แต่มาเข้าใจเราเลย

ผู้ร่วมสนทนา:

บางคนพอฟังอย่างนี้ก็ถามว่าบอกได้อย่างไรว่าทำกับสัตว์บาปน้อยกว่าคน หรือทำบุญกับคนได้บุญมากกว่าสัตว์ ใครเป็นคนรู้ ใครเป็นคนทราบตรงนี้ แล้วมีความเป็นมาอย่างไร

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต):

ในแง่หนึ่ง ตามที่ถือกันทั่วไป เราเอามนุษย์เป็นหลัก อาจจะเป็นเพราะว่า เมื่อเราเป็นมนุษย์ เราก็ให้ความสำคัญแก่มนุษย์ และมุ่งหมายการอยู่ร่วมกันด้วยดีระหว่างมนุษย์ก่อน เหมือนกับยอมรับไปชั้นหนึ่งแล้วโดยสังคมตกลงกัน คือเป็นการพูดในระดับของสมมุติ

ตัวอย่างเช่น บ้านเมืองมีโรงฆ่าสัตว์ ฆ่าวัวควายไก่เป็ดมาขายกินกันมากมาย เป็นเรื่องสามัญ ไม่ถือเป็นเรื่องอาชญากรรม แต่จะฆ่าคนแม้แต่คนเดียว ก็เป็นเรื่องผิดกฎหมาย สำหรับพระภิกษุ แม้จะทำในขั้นนั้นไม่ได้ แต่วินัยของพระก็ไม่ยอมรับกรรมสิทธิ์ของสัตว์ดิรัจฉาน ดังนั้นพระภิกษุไปเอาอาหารของสัตว์ เช่น เหี่ยวของสัตว์ เหมือนกับแย่งจากสัตว์นั้นแหละ ก็ไม่ผิดศีล แต่ถ้าไปเอาของๆ คน ก็อาจจะขาดจากความ เป็นพระภิกษุ

ที่นี้ ในแง่สภาวะ ท่านมองตามหลักที่ว่า มนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกฝนพัฒนาให้มีคุณความดีพิเศษขึ้นได้ การฆ่ามนุษย์เป็นการตัดทำลายโอกาสแห่งการที่เขาจะเข้าถึงคุณความดีที่สูงขึ้นไป ส่วนสัตว์ดิรัจฉานไม่มีศักยภาพอย่างนั้น เกิดมาอย่างไร ก็ตายไปอย่างนั้น การฆ่ามนุษย์จึงบาปมากกว่าฆ่าสัตว์ดิรัจฉานทั่วไป

ผู้ร่วมสนทนา:

อย่างนี้ถ้าสมมุติว่าเราตีความทางเคร่ง เราก็จะไม่ทำเพราะถือว่าทำแล้วเป็นบาป สมมุติบางคนเขาไปตีความอย่างไม่เคร่ง เช่น ต้องปฏิสนธิแล้ว ๒ อาทิตย์ ถึงจะถือว่ามีชีวิตเริ่มต้นอย่างนี้

นักวิจัยบางคนต้องการที่จะทราบเรื่องนี้ให้ชัดเจนเพื่อประกอบการตัดสินใจเขา คือถ้าเขาคิดว่ามันไม่บาป เขาก็จะทำ ถ้าคิดว่าชีวิตยังไม่เริ่มต้นโดยการตีความอย่างไม่เคร่งเขาก็จะทำ แต่ถ้าเขาคิดว่าการตีความนี้เป็นความคิดเขาก็จะไม่ทำ เพราะว่ามันเป็นบาป

ในแง่นี้ ปัจจุบันในทางส่วนรวมของแพทย์ ควรจะตีความอย่างไร ควรจะตีความทางเคร่งหรือไม่ เพราะว่าถ้าตีความอย่างเคร่งถูกต้องแล้วไม่ทำตามนั้น พอไปมาเข้าก็จะเป็นบาปแน่นอน สมมุติบวกกับเจตนาเข้าไปด้วย

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต):

อันนี้ต้องแยกเป็นสองชั้น คือ

หนึ่ง ในชั้นของหลักความจริงที่แท้นั้น ไม่ใช่เรื่องที่จะตีความ เพราะความจริงไม่ขึ้นกับใคร ใครจะว่าอย่างไร มันก็เป็นความจริงของมันอย่างนั้น

สอง ในชั้นที่ว่าเป็นการตีความ ก็อย่างที่บอกแล้วว่า ที่จริงนั้นในพุทธศาสนาอย่างที่เรานับถือ ไม่มีหลักที่จะเอามาอ้างให้ตีความได้

แต่เพราะเราพูดโดยไปยึดถือคนที่ตีความนั้นเป็นหลัก เมื่อเขาบอกว่าเขาตีความ เราก็เลยพูดไปตามเขาว่าตีความ แต่ถ้าว่าตามที่ทางพระถือกันมา ไม่ใช่เป็นการตีความ และไม่ต้องตีความ คือยึดเป็นหลักเลยทีเดียวว่า พอมีการผสมพันธุ์ และมีสัตรีมาปฏิสนธิ ก็มีปฏิสนธิวิญญานความเป็นมนุษย์ก็เริ่มเลย

สนทนาธรรม: ชีวิต จริยธรรม กับการวิจัยทางการแพทย์

ผู้ร่วมสนทนา:

ผมจะให้ข้อมูลที่เป็นรูปธรรม เพื่ออาจจะให้ท่านช่วยในการตัดสินใจนะครับ คือในขณะนี้นักวิทยาศาสตร์สามารถที่จะทำได้ว่าเอามาปฏิสนธิในหลอดแก้ว และในขณะที่อยู่ในหลอดแก้วนั้น ก็เริ่มต้นด้วย ๑ เซลล์ แล้วก็แบ่งไปเรื่อยๆ เป็น ๒ เป็น ๔ เป็น ๘ วิธีการก็คือว่าปล่อยให้แบ่งตัวไปเรื่อยๆ แล้วถามคำถามว่า ถึงจุดไหนถ้าเอาไปฝังตัวในมดลูกแล้ว สัตว์นี้จะรอดเป็นตัวเป็นตน เพราะฉะนั้น ถ้าหากว่าอะไรก็ตามที่เกิดขึ้นก่อนที่จะมีความสามารถที่จะกลายเป็นชีวิตนั้น ถือว่าไม่มีชีวิต

เพราะฉะนั้นนักวิทยาศาสตร์อาจจะตีความเข้าใจตัวเองบอกว่า ถ้าสมมุติว่าเซลล์ไปไม่ถึง สมมุติว่า ๑๐๐ เซลล์ ไม่ถือว่ามีชีวิต เพราะว่าการทดลองชัดเจนว่าเอาไปฝังแล้วก็ไม่ได้เกิดชีวิต เพราะฉะนั้นเขาก็บอกว่าถ้าอย่างนั้นเขาก็จะไปขอจากพ่อแม่แล้ว แต่จะไม่เกิน ๑๐๐ และเขาขอเอาเซลล์นั้นไปใช้

ตรงนี้มีประเด็นว่า เราจะตีความว่าไม่มีชีวิตถูกต้องหรือไม่ แม้ว่าค่อนข้างจะยาก แต่ว่าการทดลองสามารถทำได้ และประเด็นนี้เป็นประเด็นที่เถียงกันมาก

ตัวอย่างที่จะเข้าใจได้ง่ายๆ เช่น การคุมกำเนิด วิธีหนึ่งก็คือการที่ใส่วัตถุเข้าไปในมดลูกแล้วทำให้ไข่ที่ผสมแล้วไม่ฝังตัว ทางคริสต์ตัดสินใจเลยว่าจะแบบนี้ผิดแน่

แต่ถ้าหากว่าเรามาดูเรื่องเจตนา หรือว่าเรื่องอะไรต่างๆ ก็ขึ้นอยู่กับคำจำกัดความเรื่องชีวิต และกลับไปทีเดิมว่า เมื่อไรถึงเป็นจุดนั้น อันนี้วิทยาศาสตร์ก็จะคิดในลักษณะแบบนี้ ซึ่งผมไม่แน่ใจว่าจะถูกหรือจะผิด

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต):

ชีวิตก็เป็นขั้นๆ อีก ในที่นี้ คือในเรื่องชีวิตของมนุษย์นี้ ตัวอ่อน

สนทนาศรรม: ชีวิต จริยธรรม กับการวิจัยทางการแพทย์

ตัวเซลล์ที่ยังไม่ผสมก็เป็นชีวิตขั้นหนึ่ง แต่เราต้องจำกัดจำเพาะว่า ที่จะเป็นชีวิตมนุษย์นั้นนะ เริ่มต้นตอนไหน

ถ้าว่าตามหลักที่ชาวพุทธถือกันมา ก็อย่างที่ว่าเมื่อก็ เอาในแบบของเซลล์ที่ผสมกันก่อนที่ว่ามีฝ่ายบิดา ฝ่ายมารดา แล้วก็มีการปฏิสนธิวิญญูณอันนี้ทางพุทธศาสนาถือกันมาแบบว่าพร้อมกัน คือองค์ประกอบ ๓ อย่างพร้อมบริบูรณ์ขึ้นมาแล้ว ความเป็นมนุษย์ก็ตั้งต้นไปเลย

ถึงแม้เซลล์จะไม่อยู่ในครรภ์ของมารดา จะไปใช้หลอดแก้วหรือใช้อะไรใส่ไว้ ก็เป็นการเอาความรู้จากความจริงของธรรมชาติมาใช้ โดยนำเอาบางส่วนของชีวิตไป แล้วเราก็ไปทำเลียนแบบธรรมชาติ หรือใช้ความรู้ในธรรมชาติไปสร้างสภาพแวดล้อมอะไรให้มันอยู่ของมันได้ แต่หลักการก็อันเดิม อย่างเดียวกัน

แล้วทีนี้ อันนี้จะโยงไปหาเรื่องที่ว่า ไม่ต้องใช้มารดาบิดา เช่นโคลนนิ่งเลยหรือเปล่า ในกรณีนี้ ก็เป็นเรื่องที่ต้องศึกษากันอีก แต่มันก็คือการจัดการตามกระบวนการของธรรมชาติที่มันจะเป็นของมันได้อย่างหนึ่ง

ทีนี้ ชีวิตแบบที่เป็นโคลนนิ่งนี้ มันมีองค์ประกอบฝ่ายมารดาบิดาที่มาอยู่ที่ชั้นอันตัวเซลล์ ที่เราเอาไปแบบเป็น secondary อีกที

หมายความว่า บิดามารดาก็มีอยู่ในนั้นแล้ว แต่ไม่ได้เอาแบบตรงมาเอาส่วนที่เป็นรูปสำเร็จแล้ว ซึ่งมีไว้ทำหน้าที่อย่างอื่นของชีวิตนั้น (ไม่ใช่มีไว้สำหรับทำหน้าที่สืบพันธุ์) แต่ก็มีสาระเดียวกัน (มี DNA อย่างพ่อแม่ครบ) เพียงแต่มีส่วนบิดามารดาบรรจบพร้อมอยู่ก่อนแล้ว เมื่อว่าในแง่พีชนิยาม จึงเป็นแบบตายตัว เหมือนลอกแบบหรือถอดแบบไปเป็นการเอาไปแบบเป็น secondary แล้วก็เอาไปใช้ โดยไปสร้างสภาพแวดล้อมที่จะให้ปฏิสนธิวิญญูณเกิดได้ เพื่อจะให้มันเป็นมนุษย์ที่เป็นไปตามจิตนิยามและกรรมนิยามด้วยโดยครบถ้วน ถ้าว่าตามนี้ ก็คล้ายๆ อย่างนั้น

สนทนาศรรม: ชีวิต จริยธรรม กับการวิจัยทางการแพทย์

การเกิดมีปฏิสนธิวิญญานก็คือจุดเริ่มความเป็นมนุษย์ เพราะว่าตอนที่ม่แต่ DNA ของพ่อแม่ที่เอาไปอย่างนี้ ยังไม่มีองค์ประกอบฝ่ายสัตว์ผู้มาเกิด เป็นเพียงส่วนประกอบในร่างกายของบุคคลหนึ่ง ไม่มีวิญญานธาตุ ที่เรียกว่าเป็นสัตว์ที่ม่มาเกิด ความเป็นบุคคลหรือเป็นมนุษย์ของเขาเองยังไม่มี ก็เป็นเพียงชิ้นอวัยวะของคนผู้หนึ่งที่เอามาใช้เพื่อเป็นที่อาศัยเป็นองค์ประกอบด้านพีชนิยาม

หมายความว่า ในแง่นี้เรามองว่า ปฏิสนธิวิญญานนี้ต้องอาศัยปัจจัยพร้อมพร้อม คือปัจจัยฝ่ายมารดา และปัจจัยฝ่ายบิดา ที่เขาจะได้อาศัยแล้วก็เกิดขึ้นมา ส่วนว่าปัจจัยนั้นๆ จะมีหรือจะจัดมาอย่างไรก็แล้วแต่ ก็ให้เป็นที่อาศัยได้ก็แล้วกัน

ถาม: มีอะไรที่เห็นได้ชัด ในทางนามธรรม ตัวเราก็คือมรดกของพ่อแม่ ชิ้นส่วนเล็กน้อยก็ใช่

ตอบ: ใช่ หมายความว่า แม้จะไม่เอาไข่ผสม เป็นแบบเอาจากหนึ่งเป็นต้น มันก็เป็นมารดาบิดาอยู่แล้ว

ผู้ร่วมสนทนา:

ผมคิดว่ามีอยู่สองประเด็นที่ควรจะทำ ความกระจ่าง

ประเด็นแรกคือ ในทางพุทธ ถ้าตีความทางเคร่งแล้ว อะไรทำได้ หรืออะไรทำไม่ได้ ผมคิดว่าอย่างไรก็ต้องตีความ

แต่ก็จะมีประเด็นที่สองว่า เมื่อตีความแล้วในทางพุทธ เราคาดหวังว่าให้นักวิจัยหรือนักวิทยาศาสตร์ เมื่อรับทราบการตีความเช่นนั้นแล้ว จะมีท่าทีต่อชีวิตอย่างไร และจะทำอย่างไรให้ดีที่สุด

ผมอยากจะยกตัวอย่างประเด็นแรกว่า ในศาสนาอื่นๆ เมื่อ ๒-๓ สัปดาห์ที่ผ่านมาผมก็ได้พูดคุยกับบาทหลวงทางคาทอลิก ทางคาทอลิกนั้นชัดเจนว่าชีวิตเริ่มต้นเมื่อมีปฏิสนธิ และห้ามแทรกแซงกิจกรรมระหว่าง

สนทนาศรรม: ซีวิต จริยธรรม กับการวิจัยทางการแพทย์

บิดามารดาโดยสิ้นเชิง แม้กระทั่งการปฏิสนธิในหลอดแก้วก็กระทำมิได้ ทางคาทอลิกรู้สึกว่าจะโอ้นอ่อนให้ข้อเดียวคือ อำนวยความสะดวกให้เกิด การปฏิสนธิในร่างกายมารดาได้ แต่ก็ต้องอยู่ในร่างกายมารดามิใช่กระทำ ข้างนอกแล้วนำกลับเข้าไปฝังตัว อันนั้นคือการตีความ

ทางอิสลาม นักวิชาการทางจุฬาราชมนตรีบอกว่า ซีวิตที่ ปฏิสนธิกันยังไม่มีความหมาย จนกว่าจะถึง ๑๒๐ วัน เมื่อพระผู้เป็นเจ้าเป่า ความหมายให้ก็จะเป็นซีวิตที่มีความหมาย แต่เขาก็ยอมรับว่าทางอิสลามก็ แยกออกเป็นสองทัศนะ ทัศนะแรกก็คือ ๑๒๐ วันแรกนั้น เนื่องจากยังไม่มี ความหมาย จึงทำแท้งได้ แต่ก็จะมีในทัศนะที่สองว่า อย่างไรก็เป็นซีวิต จึง ทำแท้งไม่ได้

พอมมาถึงเรื่องทำวิจัย การเพาะเลี้ยงตัวอ่อนแล้วนำเซลล์ต้นตอ มาใช้ประโยชน์ ให้กับบิดาหรือมารดาที่เป็นเจ้าของตัวอ่อนนั้น แล้ว ทำลายตัวอ่อนนั้นทิ้งไปกระทำได้ แต่ถ้านำมาเพื่อทำเป็นอุตสาหกรรม และการค้า กระทำมิได้ อันนี้คือทางอิสลามตีความ

ผมอยากจะเรียนถามว่าในทางพุทธ ผมคิดว่าในที่สุดเราจะต้อง ตีความลงไปให้ชัดเจนก่อน แล้วค่อยสื่อสารกับนักวิทยาศาสตร์ว่า แล้ว ท่านจะว่าอย่างไรเมื่อท่านทราบการตีความทางพุทธแล้ว พวกท่านจะมี ท่าทีเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรหรือไม่ ค่อยคุยกันเป็นอีกประเด็นหนึ่ง

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต):

สิ่งที่ว่ามานี้เหมือนกับว่าไม่ต้องตีความ คล้ายๆ เป็นหลักอย่างนั้น ผู้อื่นไม่อยากจะให้เป็นไปตามนี้จึงไปตีความหาทางตีความให้มันเป็นอย่างอื่น ก็มีแค่ว่าองค์ประกอบฝ่ายบิดา มารดาพร้อม แล้วก็มีปฏิสนธิ ปฏิสนธิ

สนทนาธรรม: ชีวิต จริยธรรม กับการวิจัยทางการแพทย์

คำว่า “ปฏิสนธิ” ใช้เฉพาะกับวิญญาณ ไม่ใช่หมายความว่าพอใช้ผสมแล้วเท่านั้น อันนั้นยังไม่ใช่ปฏิสนธิ ปฏิสนธิคืออาการของวิญญาณ

สำหรับการเพาะเลี้ยงในหลอดแก้วนั้น คิดว่าไม่เป็นปัญหา ถ้าไม่มีการทำลายชีวิต ก็เป็นเพียงการสร้างสภาพเอื้อให้เป็นที่อาศัยแทนครรภ์ของมารดา ถ้าเทียบก็คล้ายกับในนิยายรามเกียรติ์ ที่นางมณฑิมาตั้งครรภ์ของศตแล้ว มีเหตุให้ต้องเอาองคตไปใส่ให้โตในท้องแพะ ถ้าจะเป็นปัญหา ก็เป็นเรื่องในแง่อื่น เช่น ในทางจิตวิทยา และทางสังคมวิทยา เป็นต้น หรือถ้ามีการทำลายชีวิต ปัญหา ก็จะเหมือนกับข้อพิจารณาในกรณีอื่นที่กำลังพูดกันอยู่

ผู้ร่วมสนทนา:

อีกประเด็นหนึ่งจะเป็นหลักในการยึดหรือไม่ก็คือ ประเด็นที่อาจารย์บอกว่าในที่สุดแล้ว มนุษย์ก็อยู่ในกิจกรรมที่ทำบาปทำกรรม

ประเด็นก็คือว่าสมมติว่า เราก็รู้ว่าการเอาตัวอ่อนมาทำอะไรก็แล้วแต่ ถือเป็นการทำลายชีวิตแน่ๆ แต่ว่าถ้าการกระทำนั้นมีประโยชน์ที่จะไปช่วยชีวิตหนึ่ง ก็ต้องมาชั่งว่าจะไรมันหนักหนาสาหัสกว่ากัน ประโยชน์นั้นมากกว่าโทษหรือเปล่า ไม่ทราบว่ามันคือประเด็นหรือเปล่า

และยังมีอีกประเด็นหนึ่งที่เกี่ยวข้องคือ จะแยกแยะหรือไม่ว่า โทษจะต่างกันหรือไม่ ระหว่างทำชีวิตใหม่ขึ้นมาเพื่อใช้ประโยชน์ผ่านกระบวนการที่เรียกว่าโคลนนิ่ง กับผ่านกระบวนการปฏิสนธิธรรมดาทั่วไปในหลอดแก้ว หรือว่าเอาไปใช้ก่อน ๑๔ วัน หรือหลัง ๑๔ วัน เหล่านี้เป็นต้น

แต่ว่าที่แน่ๆ ก็คือว่า การเอาเซลล์จากชีวิตใหม่ชีวิตหนึ่งไปทำกิจกรรมอื่นต่อ อาจจะช่วยชีวิตอีกฝ่ายหนึ่งได้ กิจกรรมอย่างนี้ การวิจัยแบบนี้ควรจะส่งเสริม หรือควรจะต้องถูกตีความอย่างไรหรือไม่

สนทนาศรรม: ชีวิต จริยธรรม กับการวิจัยทางการแพทย์

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต):

ตอนที่ว่าควรส่งเสริมหรือไม่ควรส่งเสริม เป็นความเห็น

คือว่า ตอนนั้นเราต้องพยายามหาความจริง ถ้ามันเป็นความจริง และเราพบมัน ก็ย้ายขึ้น แต่บางทีความจริงเราหาไม่ได้ เราเข้าไม่ถึง ก็เลยมีการตีความกัน ความจริงก็คือมันเป็นเรื่องของธรรมชาติ มันเป็นอย่างไรมันก็เป็นของมันอย่างนั้น

แต่ในแง่นี้ หลักทั่วไปให้แยกเป็นสองด้าน ในด้านความจริง เมื่อความจริงมันเป็นอย่างนี้แล้ว เราจะทำอย่างไร ก็เป็นเรื่องของเรา

อย่างที่ท่านว่า โลกมนุษย์เป็นโลกที่ปะปนกันระหว่างบุญกับบาป คือ ทำบุญ-ทำบาป ปะปนกันไป ทำบุญให้มากก็แล้วกัน ทีนี้ก็อยู่ที่การตัดสินใจเลือกระหว่างประโยชน์มาก-ประโยชน์น้อย และต้องไม่ประมาท

เรื่องที่เราไม่รู้ สิ่งที่เราทำ เรานึกว่าดี แล้วเราก็มุ่งหวังผลที่เรา mong เป็นเป้าหมายอันเดียว แต่การกระทำของเรา มันส่งผลอะไรอีกบ้าง นอกเหนือจากนี้ ในระบบความสัมพันธ์ อันนี้เป็นแง่ที่ต้องไม่ประมาทอย่างยิ่ง

อาตมภาพว่าถึงใจตัวเอง ยังไม่ค่อยแน่ใจว่ามนุษย์ที่เกิดจากโคลนนิ่งมันจะมีอะไรเป็นแง่ปมปัญหา มันวิปริตอะไรบ้าง ต่อไปมันจะปรากฏออกมา

มนุษย์ตอนนี้ก็มองได้แค่เท่าที่ตัวรู้ ต้องต่อมตัว นักวิทยาศาสตร์เองก็ยังไม่ได้รู้จริง

ผู้ร่วมสนทนา:

ผมเข้าใจว่าประเด็นโคลนนิ่งเพื่อให้เกิดเป็นชีวิตใหม่ เป็นคนๆ ใหม่ อาจจะค่อนข้างที่จะชัดเจน ว่าเราไม่รู้ว่าผลจะเป็นอย่างไร จะเป็นมนุษย์ธรรมดาหรือจะเป็นมนุษย์ประหลาด

สนทนาธรรม: ชีวิต จริยธรรม กับการวิจัยทางการแพทย์

แต่อีกประเด็นหนึ่งที่นักวิทยาศาสตร์กำลังยุ่งอยู่ขณะนี้คือ การเอากระบวนการโคลนนิ่งมาสร้างตัวอ่อนใหม่ และไม่ปล่อยให้ตัวอ่อนนี้โตเป็นมนุษย์ แต่เอาเซลล์ที่เกิดจากตัวอ่อนนี้ไปรักษาโรค ที่เรียกว่าเซลล์ต้นตอ และก็มีทฤษฎีบอกว่า ถ้าเจ้าตัวสามารถเอาเซลล์ตัวเองมาทำกระบวนการนี้จนได้เซลล์ต้นตอตัวใหม่ เซลล์นี้จะเหมาะมากกับการรักษาอวัยวะที่เสื่อมของร่างกายในเมื่อคนๆ นี้แก่ไปแล้ว

ซึ่งตรงนี้ก็จะมีข้อถกเถียงกันว่ากรณีอย่างนั้นจะมีการสร้างชีวิตขึ้นมาใหม่แล้ว และชีวิตนี้ก็จะถูกทำลายไปเพื่อจะไปรักษาชีวิตของเจ้าตัวคนเก่า

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต):

อันนี้อาตมภาพเองไม่มีความรู้ทางวิทยาศาสตร์เพียงพอ ต้องยอมรับก่อน คือตอนที่ทำโคลนนิ่งตอนแรกมันเป็นการเอาส่วนของร่างกายเหมือนกับเอาเซลล์ธรรมดา เซลล์พืช ไปขยายพันธุ์ออกไป กระจายเพิ่มจำนวนออกไป ตอนนั้นมันก็สามารถมองได้เลยว่ามันก็เป็นเซลล์ธรรมดาของแขน ของเนื้อเยื่อนั้นที่ไปขยาย มันก็ไม่เกี่ยวกับการปฏิสนธิอะไร

ผู้ร่วมสนทนา:

หลวงพ่อกะผมขออนุญาตกราบเรียน ในทางเทคนิคจะต้องเอาเซลล์เจ้าตัวไปผสมกับไข่ของผู้หญิง แต่ว่าในไข่ผู้หญิงที่เอามา จะต้องเอาส่วนที่มี DNA ออกไป และก็เอา DNA ของเจ้าตัวนี้ใส่ไปในไข่ผู้หญิงแทน แล้วไข่ออกใหม่นั้นจะสามารถถูกกระตุ้นให้กลายเป็นตัวอ่อนตัวใหม่ขึ้นมาได้ แต่ก็ไม่ใช่กระบวนการการผสมระหว่างเซลล์ตัวผู้กับเซลล์ตัวเมียแบบที่เกิดขึ้นในธรรมชาติ ซึ่งอันนี้ก็มีความอยากจะตีความว่านี่ไม่ใช่ชีวิตตามธรรมชาติ

สนทนาธรรม: ชีวิต จริยธรรม กับการวิจัยทางการแพทย์

แต่ผมคิดว่าถ้าประเด็นนั้นไม่ใช่ประเด็น คือสมมุติว่าเราคิดว่าเป็นชีวิตที่เป็นธรรมชาติจริง ก็ยังมีคำถามว่าการกระทำอย่างนี้เพื่อให้ได้ผลไปช่วยชีวิตของคนๆหนึ่ง จะสามารถทำให้ตีความได้หรือไม่ว่าการกระทำอย่างนี้ มีบุญมากกว่าบาป

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต):

ต้องพิจารณาสองแง่

แง่ที่หนึ่ง คือ ตอนที่เอาเนื้อเยื่อมาทำโคลนนิ่งผสมไข่ ตอนนี้มีวิญญานซึ่งปฏิสนธิหรือไม่

แง่ที่สอง ชั้นที่เอาไปใช้ประโยชน์เพื่อช่วยชีวิตอื่น ช่วยมนุษย์คนอื่น

แง่ที่ ๑ ขณะนี้ยังไม่ชัด ยังไม่เด็ดขาด ต้องพิจารณากันมาก แต่พูดได้ว่า การเอาเนื้อเยื่อมาผสมไข่นั้น เป็นการสร้างสภาพเอื้อ ทำที่อาศัยหรือทำปัจจัยให้พร้อมสำหรับการที่ปฏิสนธิวิญญานจะเกิดขึ้น ปัญหาอยู่ที่ว่าจะรู้ได้อย่างไรว่าปฏิสนธิวิญญานเกิดเมื่อไร

แง่ที่ ๒ เราได้พูดกันในแง่ว่า ถ้าไม่มีวิญญานปฏิสนธิ ก็เป็นชีวิตแบบพืช แบบส่วนประกอบของอวัยวะของคนอื่นเท่านั้น อันนี้เลยไม่ เป็นปัญหา

แต่ถ้ามีวิญญานปฏิสนธิแล้ว มีความเป็นมนุษย์ เราจะเอาอย่างไร ก็ยังอยู่ในแง่ที่จะยอมตามหลัก “บาปมาก-บุญน้อย” หรือ “บาปน้อย-บุญมาก” ใหม่ เป็นเรื่องที่เราจะต้องเอามาพิจารณา แปลว่าเรื่องนี้ต้องพิจารณาสองชั้นเลย

ผู้ร่วมสนทนา:

ผมจะให้ข้อมูลคือ ทางเทคนิคโดยหลักคือ เวลาเอาเซลล์จากส่วนใดในร่างกายของเรา มันมีส่วนที่ปฏิสนธิเรียบร้อยแล้ว คือทั้งตัวเป็นเซลล์

สนทนาศรรม: ชีวิต จริยธรรม กับการวิจัยทางการแพทย์

เหมือนกันหมด เพราะฉะนั้นจะมีของพ่อครึ่งหนึ่งของแม่ครึ่งหนึ่งอยู่ในทุกๆ เซลล์ของเรา

โดยหลัก การเอาส่วนที่เป็นนิวเคลียสในร่างกายของเรา แต่ไปใส่ในสิ่งแวดล้อมของไข่ แล้วกระตุ้นให้กลายเป็นตัวอ่อน ถ้าจะตีความว่า ปฏิสนธิเกิดขึ้น มันก็เกิดขึ้นตั้งแต่เซลล์ตัวเราแล้ว ทำไมถึงเกิดเป็นตัวอ่อนใหม่ ก็เพราะไปอยู่ในสิ่งแวดล้อมหนึ่งซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมของไข่ ไข่เวลาที่นักวิทยาศาสตร์จะทำ เขาจะเอาส่วนของตัวแกน DNA ของไข่ออกไปเสียก่อน แล้วก็เอา DNA ที่เป็นของทั้งพ่อและแม่มาใส่เข้าไปแทน แล้วก็เลี้ยงไข่ต่อไป เป็นที่รู้กันว่าไข่นี้ก็เกิดเป็นแกะตัวใหม่ได้

เพราะฉะนั้น ขณะนี้นักวิทยาศาสตร์อยากจะตีความเข้าข้างตัวเองบอกว่า ก็เราเอามาจากผิวหนังนี้ ไข่ก็ยังไม่ชีวิตทั้งหมด จะเรียกว่าไม่มีชีวิต เพราะฉะนั้นเราเอาไปสร้างตัวอ่อนแล้วเราเอาไปใช้เป็นเซลล์ได้

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต):

ตรงนี้ยุ่งหน่อย

ผู้ร่วมสนทนา:

กราบเรียนท่านว่า จริงๆ แล้ว อย่างเซลล์หรือ DNA จากของผิวหนัง ตรงนี้ไม่มีจิตอยู่

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต):

อย่างที่ว่าแล้ว เซลล์ของอวัยวะทั้งหลายในร่างกายของเรา รวมทั้งสเปิร์มของพ่อ และไข่ของแม่ เป็นชีวิตในระดับพีชนิยามเท่านั้น ไม่ครบองค์ที่จะเป็นมนุษย์

สนทนาธรรม: ชีวิต จริยธรรม กับการวิจัยทางการแพทย์

หมายความว่า องค์ประกอบฝ่ายพ่อแม่นะมีพร้อมแล้ว แต่ตอนนี้ไม่มีวิญญูณใหม่ขึ้นมา ถ้าเป็นแบบนี้ ต้องพูดแยกว่า ไม่มีวิญญูณใหม่ ปฏิสนธิ

ผู้ร่วมสนทนา:

คะ เพราะช่วงนั้นยังไม่มี แต่เขาเอาไปเข้ากระบวนต่างๆ

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต):

ตอนที่เอา (DNA) เข้ามาใส่ในไข่และก็ทำเป็นตัวอ่อนใหม่ ตอนนั้นแหละที่เราไม่มีจุดกำหนดแน่นอน ต้องคิดกันอีกว่าปฏิสนธิวิญญูณจะเกิดขึ้นได้หรือไม่ และในตอนไหน

ตอนแรกมันก็เป็นเพียงมีองค์ประกอบ ๒ ยังไม่มีองค์ประกอบที่ ๓ แม้จะมีพร้อมทั้งของพ่อและแม่ ก็เป็นเพียงองค์ประกอบสอง ยังไม่มีวิญญูณที่ปฏิสนธิ

อันนี้คือจุดที่จะตัดสิน คือที่ถามว่า ปฏิสนธิวิญญูณมาหรือไม่ ตอนไหน

ที่จริงนั้น ในระดับพีชนิยาม ก็มีวิธีต่างๆ ที่จะปลูกต้นไม้ต้นใหม่ได้โดยไม่ใช้เมล็ด ไม่ต้องผสมพันธุ์ เช่น ใช้วิธีตอน การเพาะเลี้ยงตัวอ่อนของสัตว์ รวมทั้งมนุษย์ ที่ไม่ใช้สเปิร์ม หรือไม่ใช้การผสมพันธุ์อย่างปกติ เมื่ออยู่ในชั้นของพีชนิยาม ก็อาจจะพัฒนาวิธีการใหม่ๆ ขึ้นได้ในทำนองนั้น เรื่องก็คงมาไม่ชัดในชั้นของจิตนิยามและกรรมนิยาม ที่จะว่า ความเป็นมนุษย์ หรือความเป็นสัตว์นั้นๆ ได้เริ่มขึ้นแล้ว มีปฏิสนธิวิญญูณแล้วหรือไม่ ที่จุดไหน เมื่อใด

ผู้ร่วมสนทนา:

หลวงพ่อบุญธรรม ผมมีอีกประเด็นหนึ่ง ไม่รู้ว่าจะง่ายกว่าหรือเปล่า คือ เป็นที่ทราบกันนะครับว่าความรู้ทางด้านพันธุกรรมมนุษย์เจริญไปอย่างที่ได้ทราบเรียนในเบื้องต้นก็คือ มนุษย์สามารถอาจจะเลือกลูกที่มีลักษณะตามต้องการได้ ซึ่งก็คงมีความเห็นแตกต่างกันว่า ผู้เป็นพ่อเป็นแม่สมควรจะใช้ความรู้ที่อาจจะเกิดขึ้นใหม่นี้อย่างไร

ถ้าถามง่าย ๆ ก็คือ สมมติมนุษย์สามารถจะเลือกลูกตามที่ต้องการได้ สมควรหรือไม่ที่จะเลือกหรือควรจะทำอย่างไรให้ลูกเป็นผลิตภัณฑ์ของธรรมชาติ อย่างมากก็เพียงแต่ช่วยผสมในหลอดแก้ว แต่ไม่ควรจะไปเลือกว่าลูกจะมีลักษณะเป็นอย่างไร

ทางการแพทย์ปัจจุบันเขาจะพูดกันถึงเรื่องการเลือกลูกคนใหม่ให้ปลอดภัยจากโรค เพราะว่าความรู้เรื่องโรคมันมีมากขึ้น สามารถรู้ได้ว่าตัวอ่อนนั้นมีโรคนี้ติดมาในตัวหรือไม่ ถ้ามีก็เลือกออกเสีย ผลสมให้ได้ตัวอ่อนใหม่ที่ไม่มีโรค มนุษย์ในอนาคตจะได้แข็งแรงปราศจากโรค แต่ความรู้ก็อาจจะนำไปสู่การเลือกอย่างอื่น เช่น เลือกว่าลูกฉลาด-ไม่ฉลาด ตัวสูง-ตัวเตี้ย

ในแง่ของบาปกับบุญในกรณีอย่างนี้ หรือในแง่ของความพยายามที่จะตัดสินใจว่า พ่อแม่ควรที่จะเลือกลักษณะของลูกมากน้อยแค่ไหนเพียงใด จะมีหลักหรือแนวคิดในทางศาสนาอย่างไร ที่จะเป็นที่อ้างอิงได้ หรือว่าเป็นเรื่องที่ต้องตัดสินใจของแต่ละคน เพื่อตัดสินใจตามแต่ละสถานการณ์

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต):

อันนี้คงไม่เป็นปัญหาในแง่บุญหรือบาปโดยตรง แต่เห็นได้เลยว่า เริ่มต้นด้วยบุญ เพราะว่าพ่อแม่ที่ทำอย่างนั้น ก็ทำด้วยเจตนาดี อยากให้

สนทนารธรรม: ชีวิต จริยธรรม กับการวิจัยทางการแพทย์

ลูกดีมีสุขและสมบูรณ์มากที่สุด

แต่จะเป็นปัญหาได้ในเชิงซับซ้อน หรือไม่ก็เรื่องบุญชั้นสูงในระดับปัญญา พุดต่างๆ ว่าเป็นปัญหาในทางปัญญามากกว่า คือที่ว่ามนุษย์รู้เข้าใจมองเห็นความสัมพันธ์ในระบบเหตุปัจจัยของธรรมชาติ และแม้แต่ความซับซ้อนเชิงสังคมเพียงพอหรือไม่ ตลอดจนปัญหาความต้องการที่ไม่อาจจะลงตัวในหมู่มนุษย์ด้วยกัน

ในแง่หนึ่ง มันก็เป็นความสามารถของมนุษย์ที่ทำอะไรตามต้องการได้มากขึ้น ในสิ่งที่คิดว่าเป็นประโยชน์แก่ตนมากขึ้น ก็เหมือนกับการดำเนินชีวิตของเราที่มีเทคโนโลยีโน้นนี่มาช่วย ก็เท่านั้นเอง แต่สิ่งที่ได้มา ได้มาพร้อมกับผลกระทบอะไรต่อไป ใช่ว่าอีกบ้าง ก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง

ก็เหมือนกับเรามีเทคโนโลยีเจริญ แน่แน่นอนว่าเราได้ประโยชน์ เพราะเราตัดสินใจจากความมุ่งหมายของเราที่เห็นประโยชน์แล้ว แต่มันก็มาพร้อมด้วยผลข้างเคียงหลังจากที่เรามีเทคโนโลยีแล้ว ก็เกิดผลอะไรต่างๆ ทางสังคม ทางอื่นๆ ขึ้นมา อันนี้บางที่มันก็ซับซ้อนจนกระทั่งเราคิดไม่ถึงตามไม่ทัน

นี่ก็เช่นเดียวกัน การที่เลือกลูก อะไรต่างๆ ก็มีผลซับซ้อน เริ่มต้นบางทีพ่อแม่ก็ทะเลาะกันว่า จะเอาลูกชนิดไหน เธอจะเอาหน้าตาแบบนี้ ฉันจะเอาหน้าตาแบบนี้ แค่นี้ก็ทะเลาะกันว่าอย่างไหนสวย จะเอาสวยแบบไหน ก็กลายเป็นปัญหาครอบครัว ยิ่งเหมือนกันนะ บางที บางกรณี หากเราไม่มาแย่งกันตัดสินใจ กลับจะดีกว่า

กรณีตัวอย่างง่ายๆ ก็เช่นในประเทศจีนที่มีประชากรหนาแน่นมากถึง ๑,๒๐๐ ล้านคน รัฐบาลต้องมีนโยบายวางแผนครอบครัวอย่างเข้ม ออกกฎหมายกำหนดให้มีลูกได้ครอบครัวละคนเดียว ปัญหาซับซ้อนโดยมีปัจจัยทางสังคมเข้าแทรกกว่า คนจีนนิยมมีลูกชาย เมื่อกฎหมายออกมา คนจีนถ้ามีลูกหญิง บ้างก็ถึงกับหาทางทำลายเสีย ยิ่งถ้าเลือกได้ด้วยวิธี

สนทนารธรรม: ชีวิต จริยธรรม กับการวิจัยทางการแพทย์

ทางวิทยาศาสตร์ ก็จะเลือกกันแต่ลูกชาย ในระยะยาวก็จะเสียภาวะสมดุลของประชากร เป็นต้น

แต่ที่ว่านี้ ครอบครัวบ้าง สังคมบ้าง ก็ยุ่งเลย ต่อไปมนุษย์จะมีปัญหามากขึ้นในครอบครัว และในสังคม แม้แต่เรื่องเลือกลูก แล้วผลดีผลร้ายด้านไหนจะมากกว่ากัน ไม่แน่นอน บางทีผลร้ายก็มากเหมือนกัน ชนิดที่คนอาจจะนึกไม่ถึง แม้แต่เรื่องที่ละเอียดประณีต เช่นความสุขบางอย่างในครอบครัวจะเสี่ยงภัยไปหมด และที่สำคัญอย่างยิ่งก็คือ คนส่วนมากมักเลือกตัดสินใจโดยดูเฉพาะแง่ด้านที่ตนถูกใจชอบใจในเวลานั้น นอกจาก**ปัญญา**เห็นไปไม่ทั่วตลอดแล้ว **สติ**ก็ยังไม่ไปไม่รอบคอบอีกด้วย ผลตามมาจะเป็นอย่างไร นี่แหละเพราะปัญหาทางเทคโนโลยีที่พัฒนาไกล มีทางเลือกให้มาก แต่คนพัฒนาไม่ทัน ไซ้ใหม่ ลองคิดดูให้ดีเถาะ

ผู้ร่วมสนทนา:

ตอนนี้เรามาถึงประเด็นสำคัญที่อาจารย์ว่า ประเด็นคือการเอาเซลล์ผิวหนังของบิดามาแทนที่นิวเคลียสในไข่ของมารดา มีการปฏิสนธิหรือไม่ นี่เป็นประเด็นที่สำคัญมาก ถ้าเราจะพูดว่าไม่มี ก็แปลก เพราะถ้าเราปล่อยให้ (เซลล์) โต ก็จะกลายเป็นแกะดอลลี่จริงๆ คือเป็นสิ่งมีชีวิตใหม่ แต่ในการวิจัยของมนุษย์ทุกวันนี้เราได้ปล่อยให้โตเช่นนั้นเราเพาะให้ได้แค่ ๕๐-๑๐๐ เซลล์ แล้วเราก็เริ่มเอาเซลล์เหล่านั้นไปรักษาโรค ไปเป็นอะไหล่พูดให้ชัดคือไปเป็นอะไหล่ของมนุษย์คนอื่น

ดังนั้นผมคิดว่าตรงนี้น่าจะหาคำตอบ คือมันจะมีวิธีหาคำตอบให้ได้ไหมครับว่า กระบวนการนี้มีวิญญูณปฏิบัติหรือไม่ เพราะว่าตรงนี้เป็นเรื่องที่ไม่เคยได้ยินจากที่ใดๆ หรือจากศาสนาใดเลย

สนทนาธรรม: ชีวิต จริยธรรม กับการวิจัยทางการแพทย์

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต):

ตรงนี้อาตมาต้องยอมรับว่ายาก ข้างต้นก็ได้พูดไปบ้างแล้ว เหมือนกับต้องพูดซ้ำอีก

ที่ว่ายากก็เพราะมีการจัดสรรปัจจัยใหม่ แม้ว่าหลักการก็อย่างเดิม แต่กระบวนการของปัจจัยมันมาในรูปลักษณะใหม่ เรายังไม่ขัดต่อความเป็นไปของมัน ว่าในความเป็นไปตามลำดับขั้นตอน จะมีอะไรเกิดขึ้นตอนไหน คือไม่ขัดในความจริงของธรรมชาตินั่นเอง

หลักที่ว่าอย่างเดิมอันเดียวกัน ก็คือ ต้องมีองค์ประกอบครบ ๓ คือ องค์ประกอบฝ่ายบิดา องค์ประกอบฝ่ายมารดา และองค์ประกอบฝ่ายสัตว์ที่เกิดคือปฏิสนธิวิญญูณ องค์ประกอบสองอย่างแรกนั้นมีพร้อมแล้ว มี DNA ทั้งสองฝ่าย เรามาไม่ขัดกับองค์ประกอบที่ ๓

ปัญหาอยู่ที่ว่า มีสภาพเอื้อขึ้นมาพร้อมแล้ว แต่จะมีวิญญูณปฏิสนธิหรือไม่

เมื่อไม่ขัด เราจึงต้องมาอาศัยการตีความเอา แต่ความจริงไม่ขึ้นกับการตีความ เราก็ตีความตามที่เราจะเอาอย่างนั้นอย่างนี้บนฐานของความรู้เท่าที่เรามี ซึ่งก้ำกึ่งกับการที่จะเป็นเพียงความคิดเห็น คือเสี่ยงต่อการที่ว่าเราจะทำตามความคิดเห็นหรือตามความต้องการของเรา แต่ไม่ได้ทำตามความจริงของธรรมชาติ

ผู้ร่วมสนทนา:

ผมขออนุญาตให้ข้อมูลเพิ่มเติม การให้เหตุผลนั้นต่างกัน ผมคิดว่าการที่อาจารย์พูดนี้เป็นเหตุผลที่ลึกซึ้ง และน่าจะหาคำตอบต่อ

ขออนุญาตยกตัวอย่างทางอิสลามนั้นก็พูดชัดเจนว่าห้ามโคลนนิ่งสาเหตุที่ทางอิสลามให้ เท่าที่จับใจความได้ก็คือ มันรบกวนการสืบสายตระกูล ทำนองว่ากระบวนการใดๆ ที่รบกวนให้สืบสายตระกูล

ทำให้รู้ไม่ได้ว่าใครเป็นพ่อแม่ใครกันแน่ ทางอิสลามล้วนห้ามทั้งสิ้น เช่น ไปเอาไข่ของคนอื่นมาทำปฏิสนธิเทียม หรือเอาเชื้อของผู้ชายอื่นมาทำปฏิสนธิเทียม การอุ้มบุญ ปฏิสนธิแล้วฝากให้หญิงอื่นตั้งครรภ์ เป็นต้น เหตุที่ไม่ให้เพราะรบกวนการสืบสายตระกูล โคลนนิ่งก็ถูกห้ามเพราะเหตุผลเดียวกัน

จะเห็นว่าทำให้เหตุผลจะต่างกัน ตรงนี้น่าสนใจมากทีเดียวว่า ต้องหาคำตอบต่อว่า การเอาเซลล์ร่างกายมาเพาะนี้เป็นการปฏิสนธิของ วิทยาศาสตร์หรือไม่

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต):

คำตอบที่ว่าทางอิสลามนั้น อาตมาว่าเข้าแนวของหลักใหญ่ที่ว่า การกระทำใดทำให้กุศลธรรมเจริญ อกุศลธรรมเสื่อม ก็ใช้ได้ การกระทำใดที่ทำให้กุศลธรรมเสื่อม อกุศลธรรมเจริญ ก็ไม่ถูกต้อง

ในกรณีนี้ก็ต้องพิจารณาว่าเรื่องของประเพณีการสืบสายครอบครัว เป็นสิ่งที่ดีงาม อย่าไปกระทบกระเทือน คล้ายๆ อย่างนั้น อันนี้เป็นการใช้เหตุผลในเฉพาะกรณี แต่หลักการใหญ่ก็อย่างที่ว่า การกระทำใดที่ทำให้กุศลธรรมเจริญ อกุศลธรรมเสื่อม ก็ควรสนับสนุน การกระทำใดที่ทำให้กุศลธรรมเสื่อม อกุศลธรรมเจริญ ก็ไม่ควร

กรณีนี้คล้ายๆ ว่า ให้มนุษย์ได้มีหลักพิจารณาในการตัดสินใจ เพราะมนุษย์เป็นผู้ที่จะเลือกทำ ถ้าว่าตามทางพุทธศาสนา จะไม่พยายามไปแทรกแซง เพราะถือหลักความจริงของธรรมชาติ เป็นแต่เพียงว่าความจริงมันมีอยู่ของมัน มันจะเป็นอย่างไร มันก็เป็นของมันอย่างนั้น ในเมื่อความจริงเป็นอย่างนั้นแล้ว มนุษย์จะอย่างไรจึงจะให้กุศลธรรมเจริญ ให้อกุศลธรรมเสื่อม ก็อยู่ที่มนุษย์จะตัดสินใจ แต่จะตัดสินใจได้ถูกได้ดีแค่ไหน ก็มีองค์ประกอบอย่างที่คุยกันมาแล้ว เราก็เลยต้องมาศึกษา

สนทนารธรรม: ชีวิต จริยธรรม กับการวิจัยทางการแพทย์

เจริญปัญญาและใช้ปัญญากันให้มาก และตั้งเจตนาให้ดี

แต่ที่คุณหมอบอกว่า ก็เป็นเรื่องที่จะต้องหาความชัดเจนว่าจะมีปฏิสนธิวิญญาณขึ้นได้ตอนไหนบ้างไหม ในกระบวนการที่ว่าเมื่อก็ (โคลนนิ่ง)

ผู้ร่วมสนทนา:

ท่านจะหมายความว่าอย่างนี้หรือเปล่าครับ คือ ถ้าอย่างที่คุณหมอบอก ประเสริฐเล่าก็คือว่า ปัจจุบันนี้นักวิทยาศาสตร์รู้แล้วว่า ถ้าใช้กระบวนการอย่างที่ว่านี้ ซึ่งไม่ใช่เป็นกระบวนการธรรมชาติ เป็นกระบวนการที่ไปเอานิวเคลียสจากตัวแก่ของเราไปใส่ในไข่ตัวใหม่ ในที่สุดมันเกิดเป็นชีวิตได้ แกะก็เป็นตัวอย่างมาแล้ว แมวก็ก็นเป็นตัวอย่างมาแล้ว หนูก็เป็นตัวอย่างมาแล้ว คนยังไม่เคยมีตัวอย่าง ถ้าตีความข้างเคร่งก็ต้องบอกว่า ยังไงๆ วิญญาณก็มีแน่ แต่ว่ายังมีประเด็นตีความหรือเปล่าว่าวิญญาณที่วานี้ มาเมื่อไร อย่างนั้นใช่หรือไม่ครับ

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต):

ตอนนี้เอาตามาคิดว่า ตัวเองนี่ยังไม่ให้ความเห็นเด็ดขาดลงไป คือว่าถ้าจะตัดสินหรือให้ความเห็น จะต้องหาความชัดเจนในเรื่องนั้นก่อน ให้ได้ความรู้เข้าใจที่เพียงพอ

ตอนนี้ต้องบอกว่ายังขาดความรู้ที่จะแน่ใจในบางขั้นตอนนี้ จึงยังไม่อาจตัดสินให้ชัดเจน แต่ถึงอย่างไร ถ้าเราไม่ติดในแนวคิดที่แยกมนุษย์ออกจากจากธรรมชาติ เอาตามาก็มองว่าเรื่องนี้เป็นกระบวนการธรรมชาติ โดยมีองค์ประกอบที่เป็นธรรมชาติฝ่ายมนุษย์เข้าไปแทรกหรือร่วมเพิ่มเติม

สนทนาธรรม: ชีวิต จริยธรรม กับการวิจัยทางการแพทย์

ธรรมชาติที่เป็นปัจจัยฝ่ายมนุษย์ ซึ่งมีคุณสมบัติพิเศษ ก็คือ **ปัญญา** ซึ่งจัดสรรปัจจัยต่างๆ ที่เข้ามาและเอาเข้ามาสัมพันธ์กัน โดยสนอง **เจตนา** ของตน มนุษย์เป็นธรรมชาติสุดวิเศษที่มีคุณสมบัติต่างจากธรรมชาติอื่นๆ คือมีปัญญาและมีเจตจำนงนี้แหละ และทั้งปัญญาทั้งเจตนา ก็มีศักยภาพในการปรับเปลี่ยนปรุงแปรเป็นอย่างยี่ง เมื่อเข้าไปร่วมในกระบวนการธรรมชาติ จึงจะทำให้กระบวนการของธรรมชาติเป็นไปต่างๆ อย่างสุดจะทำนาย

ถ้าเรายังมองเรื่องนี้เป็นกระบวนการธรรมชาติ ก็จะช่วยให้เราระวังเรื่องเหตุปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยระลึกตระหนักว่า มนุษย์ไม่ได้มีความสามารถที่จะสร้างชีวิตใหม่ขึ้นมา มนุษย์เป็นแต่เพียงเอาความรู้ในธรรมชาติมาใช้ ในการเอาสิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติมาจัดทำหรือดำเนินการ ยกเยื้องอะไรบางอย่างก็แล้วแต่ตามที่ตนต้องการ พุดตามภาษาของธรรมชาติก็คือ ปัญญาและเจตนา รวมทั้งอินทรีย์ต่างๆ ของมนุษย์ เข้าไปเป็นปัจจัยร่วมเบียดกันผลักดันปัจจัยอื่นๆ

เป็นอันว่า เราจะยังต้องพิจารณาให้ความเห็นให้ชัดยิ่งขึ้นในเรื่องที่ว่า ในการโคลนนิ่งโดยเอาเนื้อเยื่อมาใช้นี้ ตลอดกระบวนการจะมีจุดไหนที่วิญญานปฏิสนธิได้หรือไม่

ถ้ามองดูงายๆ ก็เห็นได้ว่า ตอนที่เราจัดการกับเนื้อเยื่อ ตอนแรกก็ไม่มีอะไร เหมือนกับเรื่องเซลล์พืช เซลล์ก็เป็นเพียงส่วนประกอบของร่างกาย มันจะกระจาย ขยาย แยกตัว เพิ่มตัวขึ้นมา หรืออะไรก็แล้วแต่มันก็แค่นั้น

แต่ตอนที่เอาเซลล์เนื้อเยื่อไปฝังในไข่ หลังจากเปลี่ยนเอา DNA ใหม่ใส่แทนในไข่แล้ว มีอะไรเกิดขึ้นอีกที่ต่างออกไปไหม อันนี้น่าพิจารณาคือก่อนที่จะให้ความเห็น ต้องดูความจริงที่ว่า ในตอนที่เอาไปฝังในไข่แล้ว มีอะไรที่ผิดปกติขึ้นมาอีกบ้าง ที่จะเป็นจุดสะกิดทำให้วิญญานเกิดจะ

สนทนาธรรม: ชีวิต จริยธรรม กับการวิจัยทางการแพทย์

ตอบคำถามเมื่อถึงของคุณหมอได้ในตอนนี้ ก็คงเป็นการตอบแบบมีเงื่อนไข คือ ถ้าหนูและแมวที่เป็นโคลน (clone) นั้น มีความเป็นสัตว์ชนิดนั้นๆ อย่างสมบูรณ์ มันก็คือมีวิญญาณอย่างนั้นแล้ว แต่ยังมีข้อที่ไม่ชัด ซึ่งจะต้องพิจารณาว่าวิญญาณที่ว่ามีขึ้นเมื่อไร

ผู้ร่วมสนทนา:

คิดว่าตัวใหม่เป็นสิ่งแวดล้อม ซึ่งข้างในมีสารเคมีที่ทำหน้าที่อยู่ อย่างเดียวกันคือ กระตุ้นให้ตัวพันธุกรรมที่รับมา ทำงานให้กลายเป็นตัวอ่อน คือมันถูกโปรแกรมมาแล้ว

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต):

ขอภัยแทรกนิด หมายความว่า ไซในกรณีนี้เป็นเพียงสิ่งแวดล้อมที่เชื่อมต่อการที่จะเจริญเติบโตของเซลล์เนื้อเยื่อนั้น

ผู้ร่วมสนทนา:

ใช่ครับ เทำนอง

เพราะฉะนั้นหลักง่ายๆ คือ ถอดนิวเคลียสออกไปเสีย แล้วเอานิวเคลียสตัวเก่ามาใส่ แล้วก็ใส่สารเคมีให้เต็มที่เป็นที่พิสูจน์ว่าอย่างนี้ทำได้ หนูก็ทำได้ แกะก็ทำได้ วัชก็ทำได้

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต):

มันก็ต่างอย่างชัดเจนจากการผสมพันธุ์ตามปกติ ที่ฝ่ายไซของผู้หญิงนั้นมีนิวเคลียสอยู่

ผู้ร่วมสนทนา:

ต่างกันโดยสิ้นเชิง ไช่ยังงี้ก็ต้องมาจากแม่ แต่ไม่จำเป็นต้องใช้ตัวอ่อนที่ของตัวพ่อ

แต่มันมีความแปลกของเซลล์ของมนุษย์ หรือเซลล์ของสัตว์อื่นๆ ว่า ตัวส่วนที่ไม่ใช่ส่วนนิวเคลียสข้างใน ก็มีบางส่วนซึ่งเหมือนกับ DNA อยู่ในส่วนที่เรียกว่า ไมโตคอนเดรีย นอกนิวเคลียส ส่วนนี้แปลกมากคือมาจากแม่ฝ่ายเดียว มี DNA อยู่ แต่เป็น DNA เฉพาะของแม่

เพราะฉะนั้นในวิทยาศาสตร์เราสามารถที่จะใช้ DNA ของแม่ เนื่องจากว่าสายมันเป็นสายตรงสายเดียววิ่งกลับไปหาตัวแม่ เพราะฉะนั้นนักวิทยาศาสตร์ก็จะใช้ตัว DNA ที่อยู่ในส่วนไม่ใช่นิวเคลียส ตามกลับไป ที่ DNA สายแม่ ไล่ไปยาวที่สุดเท่าไร ตามคำถามนี้ได้ มีหนังสือเขียนออกมาว่าสายพันธุีนุโรปทั้งหมด จากการศึกษาโดยใช้ไมโตคอนเดรีย ดีเอ็นเอ พบว่ามาจากผู้หญิง ๗ คน มันมีสายมาจากการศึกษาสายพันธุ์ของดีเอ็นเอขึ้นไป แล้วเขาก็ใช้วิธีนี้สืบย้อนกลับไปจนถึงแอฟริกาว่า จากแอฟริกาก็แตกไปเป็น ๗ สาย และก็ค้นหาไปได้เรื่อยๆ คือรหัสพันธุกรรมพวกนี้ ขณะนี้อ่านได้ทั้งหมด เพราะฉะนั้นโอกาสที่จะได้เรียนรู้ว่าใครมาจากสายไหนทำได้หมด อ่านได้ว่าสายนี้กับสายนี้แตกต่างกันมากน้อยแค่ไหน อย่างนี้เป็นต้น

ถ้าสมมุติว่านักวิทยาศาสตร์อ่านรหัสแล้ว เข้าไปอีกข้างหนึ่งที่เป็นสุดโต่ง ที่บอกว่าชีวิตมันเกิดขึ้นจากสารเคมีและฟิสิกส์ และโดยวิวัฒนาการเปลี่ยนไปเรื่อยๆ จากสัตว์ชั้นต่ำมาจนถึงมนุษย์ ถ้าคิดอย่างนี้แล้วก็จะน่ากลัวอีกแบบหนึ่ง เพราะว่ายกตัวอย่างเช่น ในขณะนี้ที่ห้อง LAB เราสามารถที่จะสร้างไวรัสตัวใหม่ได้เอง ก็แปลก มันมาจากสารเคมีสร้างไปจนกระทั่งเป็นไวรัสขึ้นมา ก็แพร่พันธุ์กลับเข้าไปในธรรมชาติได้

สนทนาธรรม: ชีวิต จริยธรรม กับการวิจัยทางการแพทย์

สิ่งเหล่านี้ก็อาจจะน่ากลัวในแง่ที่ว่ามนุษย์สามารถทำสิ่งเหล่านี้ได้ แต่พอเวลาไปพูดถึงเรื่องวิญญูณ เช่นเรื่องต่างๆ ที่เราพยายามที่จะพูดถึงกัน ในส่วนต่อนี้ยากมาก

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต):

มีสองแง่ที่อยากจะพูดตรงนี้ คือ

๑. ในทางนามธรรม พูดได้ง่าย บอกว่า สภาพเอื้อมีขึ้นเมื่อไร วิญญูณก็ปฏิสนธิได้เมื่อนั้น หมายความว่า ถ้ามนุษย์สร้างสภาพเอื้อให้มัน มันมีปัจจัยพร้อมแล้ว วิญญูณก็อาศัยปัจจัยนั้นปฏิสนธิเลย

๒. มีจุดที่นักวิทยาศาสตร์ก็ไม่สามารถให้ความกระจ่างชัด คือ การที่ยังต้องอาศัยองค์ประกอบฝ่ายไขของผู้หญิง ยังไม่สามารถตัดขาดออกไปได้ มันก็ทำให้มีจุดที่ต้องพิจารณา

เมื่อเราพูดถึงขั้นตอนที่ว่า เอาเนื้อเยื่อมาโคลน มันก็ไม่มีอะไร เป็นเพียงการเพิ่มขยายตัวของเซลล์ในเนื้อเยื่อของอวัยวะ ซึ่งเป็นส่วนประกอบของร่างกายของคนนั้น เท่านั้นเอง ถ้าเซลล์เนื้อเยื่อนั้นมาอาศัยไขเป็นสภาพแวดล้อม แล้วมันก็เพียงว่าเจริญงอกงามขึ้นมา ก็หมดเรื่อง ไม่มีอะไร แต่ตอนนี้วิทยาศาสตร์ต้องมาไขให้ความกระจ่างตรงนี้ว่า มีอะไรเกิดขึ้นตรงนี้ คือบทบาทของส่วนนอกนิวเคลียสของไข องค์ประกอบ และปัจจัยจุดนี้มีความสำคัญอย่างไรแค่ไหน มีบทบาทอะไรในระบบความสัมพันธ์ของเรื่องนี้

ต้องมาพิจารณากันว่า ตอนที่เข้ามาอยู่ในไขแล้ว ตรงจุดที่ว่า ต้องมีปัจจัยจำเพาะฝ่ายของมารดา (คือส่วนนอกนิวเคลียสของไข) ที่ดูเหมือนบอกทำนองว่าขาดไม่ได้ ปัจจัยตรงนี้เป็นตัวสำคัญแค่ไหน แล้วจะไปโยงกับเรื่องนามธรรมและเรื่องวิญญูณที่ว่านี้ได้อย่างไร จุดนี้เราไม่รู้ชัด ก็หมายความว่าวิทยาศาสตร์ก็ไม่รู้ชัด เมื่อทางรูปธรรมไม่ชัด ทางฝ่าย

สนทนาธรรม: ชีวิต จริยธรรม กับการวิจัยทางการแพทย์

นามธรรมก็บอกว่าฉันก็ไม่รู้ชัดเหมือนกัน จะตัดสินใจได้อย่างไร ในเมื่อมีจุดที่ต่างก็ยังไม่ชัด

ผู้ร่วมสนทนา:

ไม่แน่ใจคำว่ารู้ชัด คืออย่างนี้ครับท่าน คือว่าถ้าหากว่ามองดูจากว่า ถ้าหากว่าปฏิสนธิวิญญูณเกิดขึ้น ฝ่ายพ่อก็เอา DNA ของฝ่ายพ่อมา ฝ่ายแม่ก็มี DNA ของฝ่ายแม่มา เมื่อพ่อเข้าไปอยู่ในรังไข่ของแม่ที่มีปัจจัยสิ่งแวดล้อมที่พอ ตัวอ่อนก็จะเกิดขึ้นได้

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต):

ปฏิสนธิวิญญูณ เมื่อได้ปัจจัยเอื้อพร้อม ก็เกิดได้เลย

ผู้ร่วมสนทนา:

ตอนนี้ถ้าเรามองว่า ถ้าเกิดเป็นเซลล์ของผิวหนังของตัวแก่ ซึ่งก็มี DNA ของพ่อ กับ DNA ของแม่อยู่ เมื่อเข้าไปในไข่ที่มีความพร้อม ก็จะเกิดเป็นตัวอ่อนได้เหมือนกัน อันนี้ก็จะเป็นปฏิสนธิวิญญูณเกิดขึ้น

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต):

พิจารณาในแง่ที่ว่าถ้าเป็นเซลล์เนื้อเยื่อของฝ่ายพ่อหรือใครก็แล้วแต่ เอาไปใส่ในไข่ แล้วไข่เป็นเพียงสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเจริญเติบโตของมันเท่านั้น ถ้าได้แค่นี้ ก็จะมองไปได้ในแง่ว่าเซลล์เนื้อเยื่อนั้นเป็นเพียงส่วนประกอบของอวัยวะที่เจริญออกมาไปตามปกติเท่านั้นเอง

แต่ตอนนี้ ที่ฟังคุณหมอบ ก็คล้ายๆ ว่ามันมีปัจจัยที่ขาดไม่ได้อีกอันหนึ่ง คือ ในไข่นั้นมีอะไรอีกที่มีส่วนเอื้อให้เป็นตัวอ่อน ที่ว่าเป็นส่วนนอกนิวเคลียสของไข่ ตัวนี้คล้ายๆ ว่า ขาดไม่ได้ใช่ไหม ก็เลยทำให้คิดเผื่อ

สนทนาธรรม: ชีวิต จริยธรรม กับการวิจัยทางการแพทย์

ขึ้นมาว่า ตัวนี้อาจจะเป็นปัจจัยตัวสำคัญหรือเปล่า ที่จะเอื้อให้วิญญาณ มาปฏิสนธิ เมื่อฟังเรื่องนี้แล้ว ก็เลยคล้ายกับว่าฝ่ายหนึ่งยังไม่ชัด ทำให้ อีกฝ่ายหนึ่งก็พลอยไม่ชัดไปด้วย

ผู้ร่วมสนทนา:

จะลองให้ข้อมูลซึ่งจะทำให้สับสนเข้าไปอีกจริงๆ แล้ว ในธรรมชาติ ของสัตว์ ปรากฏเปลี่ยนแปลงได้จากสิ่งแวดล้อม และจริงๆ แล้วเรื่องเพศชาย- เพศหญิงที่จะต้องมีการปฏิสนธิแล้วก็เป็นสัตว์ตัวใหม่ขึ้นมา มีลูกอะไรต่างๆ ใน ธรรมชาติมันยิ่งกว่านั้นอีกในแง่ที่ว่า ถ้าสัตว์ใดก็ตามในช่วงใดช่วงหนึ่ง ชาติตัวเมียหรือชาติตัวผู้ มันก็สามารถที่จะเปลี่ยนแปลงได้

ในปัจจุบันก็มีคนพยายามทำการทดลอง ที่บอกว่าเอาเซลล์ ประเภทที่ไม่มีพอลอยแล้วมาสร้างเป็นตัวอ่อนได้หรือไม่ อะไรต่างๆ พวกนี้ ในขณะนั้นเริ่มทำได้เหมือนกัน เพราะฉะนั้นผมคิดว่า ในขณะนี้มีกฎเกณฑ์ เรื่องของธรรมชาติอยู่ซึ่งนักวิทยาศาสตร์พยายามที่จะเข้าไปหากฎเกณฑ์ ต่างๆ พวกนี้ มันก็พิสูจน์ได้ไปตามสัตว์ชนิดต่างๆ และสัตว์ชนิดต่างๆ ใช้ กฎเกณฑ์ที่ไม่เหมือนกัน

ผมคิดว่ามนุษย์อยู่ในสภาวะที่ลำบาก เพราะความรู้ที่มากขึ้น แล้วเราเข้าไปเปลี่ยนแปลงสิ่งเหล่านี้มากขึ้น แต่มันก็ยังมีประเด็นกลับมา สุดท้ายก็คือว่า เราก็มองเห็นอยู่ว่ามนุษย์แตกต่างจากสัตว์อื่นชัดเจน ตรงจุดแยกอยู่ที่ตรงไหน อันนี้ยังเป็นนักวิทยาศาสตร์ยิ่งเข้าใจมากขึ้นๆ ทุกวัน

ผมขออนุญาตต่ออีกนิดหนึ่ง ไม่ทราบว่าจะดีควมอย่างที่ว่า อ.ปรีดา ว่าอย่างนี้ได้หรือไม่ว่า ถึงแม้เชื่อตัวผู้กับไข่แม่จะผสมกันเกิดเป็นชีวิต ก็ อาจจะยังไม่ใช่มนุษย์ ไม่ทราบว่าจะตรงนี้อาจจะเป็นประเด็นหรือเปล่า แล้ว ถึงช่วงเวลาหนึ่งจึงจะเกิดความเป็นมนุษย์ขึ้น มีวิญญาณขึ้น หรือแยกกัน

สนทนารธรรม: ชีวิต จริยธรรม กับการวิจัยทางการแพทย์

ระหว่างสองอันนี้หรือเปล่า ขออนุญาตทำให้มันยุ่งขึ้น

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต):

ก็อย่างที่ว่า เราไปคำนึงถึงการตีความแบบที่ว่า ตอนที่ผสมไขแล้ว อาจจะยังไม่มีปฏิสนธิวิญญูณ แล้วปฏิสนธิวิญญูณมาทีหลัง แต่ถ้าถือตามหลักแบบพื้นฐานก็คือ ถือว่าเจ้าสามบัจจัยมันมารวมกัน (เรียกตามศัพท์ว่าประชุมพร้อม) หมายความว่า องค์ประกอบสองอย่างแรกพร้อม แล้วอย่างที่สามก็มาด้วยเลย คล้ายๆ อย่างที่สามเหมือนกับรออยู่แล้ว มันอาศัยความพร้อมขององค์ประกอบสองอย่างแรก พอสองอย่างนี้พร้อมได้โอกาส มันก็เริ่มเลย

เพราะฉะนั้น ถ้าว่าตามนี้ จะถือว่าเป็นการตีความข้างเคร่งก็แล้ว แต่ ก็คือว่าปฏิสนธิวิญญูณก็พร้อม หรือเริ่มความเป็นมนุษย์พร้อมกับการที่ไขผสมได้

ที่นี้มาถึงการตีความข้างเคร่ง ก็มาคล้ายกับที่คุณหมอว่า คือเรื่องที่ว่าเอาเนื้อเยื่อมาโคลน ตอนแรกเราก็มองว่ามันเป็นเพียงการเจริญงอกงามของเซลล์ธรรมดาของอวัยวะ แล้วต่อมาเอามาใส่ในไข่ ตรงนี้ที่ว่าต้องอาศัยองค์ประกอบฝ่ายแม่นั้นชัด ถ้าเราตีความข้างเคร่ง ก็บอกว่าตรงนี้ปฏิสนธิวิญญูณเกิด

ก็แบบเดียวกัน ตอนนี้ก็คล้ายๆ ว่าพูดได้แค่นี้ก่อน เพราะตกลงว่าเรายังไม่มีความชัดเจนพอในเรื่องความจริงของธรรมชาตินี้ด้วย เราก็พูดได้แค่เท่าที่เราพอมองเห็น แล้วก็เอามาประกอบการพิจารณา แล้วก็ให้เป็นความเห็น แต่เราไม่สามารถไปตัดสินความจริงได้ ก็เป็นความเห็นของเราเท่าที่ดูจากความจริงเท่าที่รู้

ในเรื่องเพศ ในทางพุทธศาสนาก็ถือว่าเปลี่ยนไปเปลี่ยนมาอยู่แล้วผู้ชายก็เปลี่ยนเป็นผู้หญิง ผู้หญิงก็เปลี่ยนเป็นผู้ชาย แต่เพียงชั่วหนอย ก็

สนทนารธรรม: ชีวิต จริยธรรม กับการวิจัยทางการแพทย์

หมายความว่าชาติต่อไป คนผู้ชายก็ไปเกิดเป็นผู้หญิง คนผู้หญิงก็ไปเกิดเป็นผู้ชาย ก็แล้วแต่เหตุปัจจัย แต่องค์ประกอบสำคัญก็คือ ความโน้มเอียงของจิตใจ ความใฝ่ปรารถนา จิตที่สร้างของตัวเองไว้ ก็คือกรรมนั้นแหละ คนสร้างตัวเอง

กรรม ก็คือการคิดปรารถนา เจตจำนง ความมุ่งหมายใฝ่ฝัน ความโน้มเอียง จิตใฝ่ใคุ่นอยู่ และพฤติกรรมตามที่ใฝ่ เช่นว่า ผู้ชายที่คิดถึงความเป็นผู้หญิงอยู่เรื่อย ต่อก็ไปเปลี่ยนเพศไปเกิดใหม่เป็นผู้หญิงได้ ผู้หญิงที่จิตใจโน้มเอียงมาทางผู้ชาย สะสมแรงโน้มเอียงมากเข้า ต่อก็ไปเกิดใหม่ก็เป็นผู้ชาย แต่เรื่องในสมัยพุทธกาลว่าเปลี่ยนในชาตินี้เลยก็มี ส่วนที่ว่าเปลี่ยนในชาติใหม่นี้เป็นเรื่องธรรมดา เกิดใหม่ก็เปลี่ยนได้โดยอาศัยกรรม การปรุงแต่ง อันนี้เรื่องความเป็นหญิง-เป็นชาย จึงไม่ใช่เรื่องตายตัว เป็นเรื่องธรรมดาของธรรมชาติอย่างที่ว่า

ก็กลับมาสู่ประเด็นเรื่องนี้ คือเรื่องตัวชีวิตที่ว่า ความเป็นมนุษย์เริ่มต้นไหน เท่าที่ว่ากันมาในวันนี้ เราพอจะได้ความคร่าวๆ อย่างนี้ก่อน คือเอาเป็นว่า พุทธศาสนาถือมาเป็นหลักพื้นฐานว่า เมื่อองค์ประกอบฝ่ายบิดา และฝ่ายมารดาพร้อมแล้ว อาศัยองค์ประกอบสองอย่างที่พร้อมนี้ วิญญาณปฏิสนธิก็เกิดเป็นมนุษย์เลย

ถ้าว่าถึงกระบวนการโคลนนิ่งที่ใช้เนื้อเยื่อ ก็เอาเป็นว่า ตอนที่ เป็นโคลนจากเนื้อเยื่อในตอนแรก เป็นเพียงการเจริญเติบโตการเพิ่มขยายตัวของเซลล์มา จนกระทั่งมาถึงตอนเข้าไปฝังในไข่ ซึ่งมีองค์ประกอบใหม่ที่เป็นพิเศษจำเพาะ

ตอนนั้นแหละที่เรายังไม่รู้ชัด เราก็คือความข้างแครง คือพิจารณาให้ความเห็นแบบแครงไว้ก่อนว่า ตอนนี้วิญญาณปฏิสนธิ หมายความว่าเราไม่ได้ไปตัดสินธรรมชาติ เราอาศัยความรู้เท่าที่มีแล้วก็พูดกันไปก่อน คุณหมอมองว่าจะอย่างไรละตอนนี้

สนทนาธรรม: ชีวิต จริยธรรม กับการวิจัยทางการแพทย์

ผู้ร่วมสนทนา:

ก็ได้ข้อสรุปค่ะ อย่างที่เป็นการตีความข้างเคร่งอย่างที่ท่านว่าคือตรงที่โคลนนิ่ง ความเห็นส่วนตัวก็คือว่า เมื่อมีชีวิตแล้ว ต้องมีปฏิสนธิวิญญาน เพียงแต่มีคำถามว่าปฏิสนธิวิญญานเกิดขึ้นตอนไหน เพราะว่าในธรรมชาติเรารู้ว่าจุดไหนเกิดขึ้น แต่เวลาเรามาจัดกระบวนการเราไม่รู้ว่าความพร้อมมันเกิดขึ้นเมื่อไร เมื่อมีองค์ประกอบสององค์ประกอบ และอันที่สามจะเข้ามาตอนไหน เพราะตรงนี้เป็นสิ่งที่เราทำขึ้น ให้มันเกิดความพร้อม แต่เราไม่รู้ว่าจริงๆ พร้อมเมื่อไร แล้วปฏิสนธิวิญญานจะเข้ามาตอนไหน

แต่ถ้าอย่างที่ท่านสรุปให้ ก็คิดว่าพอจะได้คำตอบ และอาจจะไปเป็นแนวทางในการที่จะไปพูดคุยกับคนอื่น ว่าทางพุทธเห็นได้อย่างไร เพราะอาจารย์สมศักดิ์กับอาจารย์ประเสริฐ ก็พยายามที่จะหาคำตอบที่ชัดเจนและมีเอกสารอ้างอิงได้

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต):

อาตมาก็ยังไม่ถึงกับชัดแจ้ง เพราะว่าเรายังไม่รู้ธรรมชาติชัดพอ เราต้องรู้ความจริงของมัน เราจึงจะให้ความเห็นได้ชัด แต่ก็ต้องไปให้ถึงจุดนั้นแหละ เพราะเรากำลังพูดถึงจริยธรรม ที่ต้องมีเรื่องความไม่ประมาทในการที่จะต้องคำนึงอยู่เสมอ ถึงการที่มนุษย์เรายังไม่รู้เพียงพอบนเรื่องระบบความสัมพันธ์ โดยเฉพาะเรื่องเหตุปัจจัยต่างๆ ที่ทั่วตลอด ตามหลัก “ผลหลากหลาย จากปัจจัยอนันต์” คือผลหนึ่งมาจากปัจจัยหลากหลาย และปัจจัยหนึ่งนำสู่ผลมากมาย

ตั้งต้นแต่ว่า จะรู้ให้ทั่วถึงและให้ตลอดไปหมดได้อย่างไรว่า เหตุปัจจัยอย่างหนึ่งที่ทำลงไปแล้ว จะก่อผลกระทบอะไรต่อไปบ้าง ซึ่งเป็นเรื่องใหญ่มาก วิทยาศาสตร์คงต้องคิดเรื่องนี้กันไปอีกนาน

สนทนารธรรม: ชีวิต จริยธรรม กับการวิจัยทางการแพทย์

เรื่องนี้มันเหมือนกับว่าจะรู้ไม่ไหว ส่วนมากก็ยังอยู่กับแค่ลัทธิ เหตุเดียวผลเดียว (เอกการณวาท) ด้วยซ้ำ เนื่องจากติดอยู่กับการมุ่งจะเอาผลที่ตนต้องการอันใดอันหนึ่ง แล้วเจตนาที่จะสนองความต้องการนั้นก็จำกัดการมองและปิดกั้นปัญญาของตนเองให้แคบ ทั้งนี้ก็รวมถึงหลักการซึ่งเป็นหลักเหตุปัจจัยที่เกี่ยวกับตัวมนุษย์โดยตรงด้วย

ความจริงขั้นที่ว่านี้ จะเป็นจุดตันของวิทยาศาสตร์หรือไม่ เพราะยังมองไม่เห็นว่าจะรู้ระบบความสัมพันธ์นี้ให้ทั่วตลอดได้อย่างไร เมื่อยังรู้ไม่ทั่วตลอด ก็คือไม่รู้จริง และมนุษย์จะเอาชนะธรรมชาติได้อย่างไร ถ้าไม่รู้ทั่วตลอดระบบความสัมพันธ์ที่ว่านี้

อย่างไรก็ดี การที่อารยธรรมมนุษย์ได้มีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนท่าทีต่อธรรมชาติเสียใหม่ โดยเลิกคิดพิชิตธรรมชาติ แต่หันมาเกื้อกูลกันกับธรรมชาติ (แต่ไม่ใช่ปล่อยเรื่อยเปื่อยไปกับธรรมชาติ) และการที่ในความเคลื่อนไหวที่เรียกว่าฟิสิกส์ใหม่ (new physics) ได้มีนักวิทยาศาสตร์พวกหนึ่งตื่นตัวขึ้นมาศึกษาเรื่องจิตใจหรือจะทำความเข้าใจในเรื่องนามธรรมให้ชัดเจนขึ้น อาจจะเป็นการก้าวอย่างขั้นใหม่ในด้านของวิทยาศาสตร์เอง ที่ส่งผลสะท้อนมาช่วยในการพิจารณาเรื่องนี้บ้างก็ได้

สนทนารธรรม: ชีวิต จริยธรรม กับการวิจัยทางการแพทย์

ผู้ร่วมสนทนา:

๑. นายแพทย์สมศักดิ์ ชุณหรัศม์
เลขาธิการมูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ
๒. ศาสตราจารย์ แพทย์หญิง สุมาลี นิมนานินิตย์
ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน
คณะแพทยศาสตร์ ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล
๓. นายแพทย์ปรีดา มาลาสิทธิ์
รองคณบดีฝ่ายวิจัย คณะแพทยศาสตร์ ศิริราชพยาบาล
มหาวิทยาลัยมหิดล
๔. นายแพทย์สมเกียรติ วสุวิญญกุล
คณะแพทยศาสตร์ ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล
๕. คุณแก้ว วิฑูรย์เจียร
มูลนิธิหมอชาวบ้าน
๖. นายแพทย์ประเสริฐ ผลิตผลการพิมพ์
ผู้จัดการโครงการชีวจริยธรรมกับการวิจัยวิทยาศาสตร์การแพทย์สมัยใหม่
มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ
๗. คุณสมหญิง สายธนู
มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ
๘. คุณธิดาพร เจียรสมบุรณ์
มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ
๙. คุณสุทธิกานต์ ชุณหสุทธิวัฒน์
มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ